

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

füzetek

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

“Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

XI. évfolyam 120. szám
2007. február

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívtatán és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár
a Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magyar-orm.axelero.hu honlapon olvasható

Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu - magyar.ormeny@t-online.hu

---

Az örmény liturgia megemlékezéseiből

“Az Istenszülő szentséges Szűz Máriáról, Keresztelő Szent Jánosról, Szent István első vértanúról, Világosító Szent Gergely Atyánkról és az összes szentekről történjék megemlékezés ebben a szent áldozatban.”

Kiemel a szöveg négyet azok közül, akikről biztosan tudjuk, hogy már a mennyben levő dicsőséges egyház tagjai, akiknek imáira számíthatunk az Úr előtt. A válasz erre a megemlékezésre és a továbbiakra is:

“Emlékezzél meg Uram és irgalmazz.”

Dr. Sasvári László

*****

Dr. Issekutz Sarolta

Beszámoló **az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület** **2006 évi működéséről**

Az információs iroda üzemeltetése, a közösség összefogása, bővítése - Örményországra is kiterjedően - sikeres volt. Széleskörű információszolgáltatást bonyolítottunk (titkárnő nélkül) személyesen, telefonon, faxon, e-mailen és postai úton.

Négy pályázatot adtunk be az Országgyűléshez, a NCA-hoz, a Fővárosi Közgyűlés Esélyegyenlőség Alaphoz - a működés biztosítására. Valamennyi támogatást kapott: összesen 1.750 eFt-ot. Ezen kívül projektjeinket támogatta az Országos Örmény Önkormányzat, a Fővárosi Örmény Önkormányzat és a kerületi örmény önkormányzatok. Valamennyi támogatóknak köszönetet mondunk.

A személyi jövedelemadó 1 % felajánlásokból 628 eFt támogatást kaptunk, amelyet ezúttal is hálásan megköszönünk.

Együtműködésünk az EÖGYKE képviselőiből alakult örmény kisebbségi önkormányzatokkal: I, II, VI, IX, XI, XII, XIII, XIV és XV. kerulettekkel, a Fővárosi Örmény Önkormányzattal, az Országos Örmény Önkormányzattal ez évben is sikeres volt, amely együtműködés következtében nemcsak az eltervezett feladatainkat tudtuk megvalósítani, hanem a választás sikeres eredményeként az új ciklus

képviselőtes-tületeit is felállítottuk.

A hazai örménység érdekképviselője, érdekérvényesítője ügyében részt vettünk az ORTT, az NCA elektori választásain, valamint a parlament Civil Fórumán.

Több konferencián vettünk részt, illetve több kiállítást rendeztünk és előadásorozatot tartottunk:

- Perzsa-hun-örmény kulturális napok Gyöngyösön január 10-24-ig. Kiállítást és műsort rendeztünk, előadást tartottunk az örmény történelemről, kultúráról, a civil szervezetünkről, nemzetközi kapcsolatainkról, a kisebbségi önkormányzatokról.

- Február 22-én részt vettünk Kolozsváron az Armenia Örménymagyar Baráti Társaság 15 éves jubileumi megemlékezéseiben.

- Április 19-én Sopronban genocídium emlékműsort, koszorúzást, örmény katolikus szentmisét és előadást tartottunk.

- Április 20-23-ig részt vettünk a Nemzetközi Könyvvásáron kiadványainkkal.

- Április 25-én részt vettünk az Örmény diaszpóra a Kárpát medencében 2. konferencián a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen (Piliscsaba), az 1. konferenciáról szóló könyv megjelenését anyagilag is támogattuk.

- Május 21-én a Református Egyház meghívására könyvkiállítást rendeztünk és előadást tartottunk Izsákon.

- Június 22-26-ig Marosvásárhelyen és Kolozsváron tartottunk több előadást, amely az örmény történelmet ismertette meg a hallgatósággal, valamint szemelvényeket hallhattak az örmény irodalom gyöngyszemeiből.

- Június 28-án megnyitottuk - egy kulturális műsor keretében - az *Örményország képekben* című kiállításunkat a Pázmány Péter Katolikus Egyetem VIII. kerületi épületében.

- Szeptember 4-én kiállítást nyitottunk Budapesten a Kájoni János Ferences házában *Szemelvények az örmény kultúrából* címmel, irodalmi est és előadás keretében.

- Október 27-től nov. 4-ig kiállítást rendeztünk Jerevánban az Örmény Nemzeti Könyvtárban, valamint előadással, kulturális műsorral mutattuk be az erdélyi örmény diaszpóra identitásörzését.

- November 22-26-ig Marosvásárhelyen gyűjtöttük össze az ottani magyarörményeket egy kulturális műsor és előadás keretében, amelynek eredményeként a közeljövőben megalakulhat az önálló marosvásárhelyi magyarörmény civil szervezet.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek havi lapunk X. évfolyamát jelentettük meg, 1600 -1800 példányban, ingyenesen, ebből kb. 550 példányt Erdélyben küldünk szét. A lap kiadásához állandó támogatást kaptunk a Fővárosi Örmény Önkormányzattól, esetenként a II. kerületi, a IX., XI. és XII. ker. örmény kisebbségi önkormányzatoktól, valamint az Országos Örmény Önkormányzattól, amely támogatásokat ezúttal is hálásan köszönjük.

Ebben az évben is megjelent az Évkönyv 200 példányban, adományként eljuttatva főleg a könyvtárak, közgyűjtemények, nagy civil szervezetek részére.

A Fővárosi Örmény Klub a 11. évfolyamát zárta. A klub éves programja a társult kerületi örmény önkormányzatok, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat segítségével valósult meg, mint minden évben. A karácsonyi klubdelutánt Kiss János és Kornélia philadelphiai lakosok magánadományára, valamint az Országos Örmény Önkormányzat és a IX. ker. Örmény Önkormányzat anyagi támogatásával rendeztük meg, amelyért külön köszönetet mondunk. Megköszönjük a Macroda-Dagent Kft. segítségét, hogy a film- és fotóvetítésekhez a műszaki berendezéseket ez évben is ingyenesen rendelkezésünkre bocsátotta.

A Szongott Kristóf díjat idén is átadtuk, immár 8. alkalommal. Díjazottunk vitéz Bálint Tiborné Kovács Júlia és dr. Issekutz János (posztumusz) volt. A díj egy 13 cm átmérőjű bronz Szongott Kristóf plakettből (Törös Gábor nagybányai szobrászművész alkotása), valamint egy oklevélből áll,

könyvajándékokkal.

Nemzeti ünnepeinket (világi és egyházi) méltóképp ünnepeltük meg, kiemelkedő színvonalon az *Örmény Genocídiumra* emlékező és a *Forradalmaink 1848/49 -1956* című október 4-i rendezvényünket, melyen két kiállítást is rendeztünk a forradalmainkhoz kapcsolódóan.

Számtalan kulturális rendezvényt szerveztünk, vagy vettünk részt rajta, 1848-49-re emlékeztünk: március 15-én és október 23-án koszorúzásokkal Budapesten.

Örmény katolikus búcsúkon vettünk részt csoportosan: Szamosújváron (Világosító Szent Gergely), Erzsébetvárosban (Nagyboldogasszony nap) és az Orlay u-ban (Fogolykiváltó Boldogasszony).

Irodalmi pódiumműsorokat szerveztünk a kiállítások, kisebbségi napok alkalmából. Részt vettünk közösségünk művész tagjainak kiállításain, koszorúzásokon, előadásain.

2006-ban is barangoltunk őseink földjén augusztus utolsó hetében, immár 10. alkalommal szervezett nagycsoportos utazás során, amelynek során Kolozsváron örmény találkozót is rendeztünk, majd novemberben egy nosztalgiaklubot.

Együttműködtünk és támogattuk az erdélyi (Gyergyószentmiklós, Szamosújvár, Erzsébetváros) és az Orlay utcai örmény katolikus plébániákat 2006-ban is, hogy műemlékeink fennmaradását, állagát megőrizhessük. Kiemelkedő eredményünk az Orlay utcai múzeum felújítása, korszerűsítése és újrendezése ügyében tett szolgálatunk, az anyagiak egy részének biztosítása, amelynek eredményeként rövidesen megkezdődik a felújítás és reményeink szerint rövidesen megnyílik a közgyűjtemény.

Támogattuk erdélyi és hazai társadalmi szervezeteinket természetben (könyvek, kiadványok, kiállítási anyagok) és pénzadományok formájában, segítve működésüket. A pénzbeli céladományokat eljuttattuk a támogatottaknak.

Folytattuk a genealógiai kutatásokat, az adatok feldolgozása, az okiratok és képek digitalizálása megtörtént. Sok kutatónak, egyetemistának adtunk segítséget szakdolgozataikhoz, amelyek örülünk.

Az év legnagyobb teljesítménye az őszi örmény kisebbségi önkormányzatok választására történő felkészülés és a sikeres választás volt, amelynek eredményeként 12 örmény önkormányzat csak EÖGYKE képviselőkből alakulhatott meg. Összesen 61 képviselőnk jutott mandátumhoz. Az eredményt külön kiadványokkal, regionális TV előadásokkal, több kampány összejövettel és műsorral, felkészítéssel értük el.

Megkezdjük a 2007 márciusi országos és fővárosi választásokra való felkészülést.

A szerző az EÖGYKE elnöke
(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub
2006. december 21-i évváró rendezvényén)

*****

...Nem az a jellemteljes hazafi, ki kormánytekintet vagy pártérdek alá sorozza a haza javát, de az, ki a két elsőt állhatatosan és gyáva félelem nélkül mindig emennek rendeli alá!

Széchenyi István: Politikai programtörédek

*****

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

8. rész

Többször is szót ejtettem róla, hogy a Magyarlápásra került Kerekes család tagjainak is voltak örmény gyökerei. Ezek a gyökerek pedig nagyon mélyre nyúlnak vissza, az 1600-as évek végére. Történt pedig, hogy a Háromszéken élő kézdivásárhelyi Kerekes Ferencnek Kelemen nevű fia "Szent dologra hivattatván Istentől Kolozsvárott Deák lévén Pappá lett odaki..." amint azt egy későbbi tanúvallomásban olvashatjuk. Talán örömet szerzek több tagtársunknak is azzal, ha idézek egy 1766-os jegyzőkönyvből.

A legidősebb tanú a 93 éves Szotyori György volt, aki 1673-ban született. Régi szép nyelvezetét érdemes ízlelgetni: "*Esmértem Özvegy Kerekes Ferentzné asszonyomat, igen öreg vala, ennek fiát is Kelement, ki is odaki Pappá lett, ennek testvérét Zsuzsánnát is aki Német János (Kurutzok Kapitányához ment...) A Kézdi Vásárhelyi Kerekes Familia (. . .) Szép Nemesi Szabadosságban élő Familia volt, de minden levelei Nevezetesen a Szép Ármálisok s egyéb portékái el égtek, melly Ármális Apafi fejedelemtől adatott vala. Ezen Zsuzsánna sok Szántó Földeket bírt a Sárfalvi határon, ottan Szántatott és Majorkodtatott.*"

Nos "*Kézdivásárhelyi Kelemen 1673 táján nyerhette el a bánffyhunyadi iskola rektorságát*"- olvashatjuk az Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez (Budapest-Szeged, 1965, 1966, 1971) III. kötete 351. lapján. Természetes, hogy a fiatal tanító mint a földesúr ösztöndíjasa - alumnusa - Bánffy birtokon lépett szolgálatba. A kor szokása szerint a tanítóság csak lépcsőfok volt a papi szószerk felé, s Kelemen rövid rektorság után Damosra, Kalotaszentkirály mellé került papnak.

Valószínű, hogy ebben az időben nősült, nemes és gazdag lányt vett feleségül, éspedig Örmény Lázár Zsófiát, Örmény Lázár Péter és Oltsárdi Kata lányát. A menyasszony családjának birtokai, telkei, házai voltak az akkori Doboka- és Kolozs vármegyékben, de ezek a birtokrészek eredetileg nem az Örmény Lázár, hanem az Oltsárdi család tulajdonát képezhették. Erre utalnak a kolozsmonostori konvent levéltárából származó adatok, ahol a családi birtokra vonatkozó első bejegyzés 1606-ból való, a Bos-i (ma Boju ejtsd: Bozsu, Kolozs megye, a kolozsi fürdőhöz közel) jószág elzálogosítása Oltsárdi Kristóf által, Oltsárdi Máté részére.

Az Örmény Lázár Péter neve 1633-1634-ben tűnik fel, egyrészt elzálogosítja a Kovátsi-i (ma Faureni) részbirtokot, majd a Filstich családdal szerződik a Kovácsi-i és Derse-i (ma Darja, ejtsd Dörzsa, mindkettő Kolozs megye) jószágokra vonatkozóan.

Ebben az időben számos bejegyzés mellett található, hogy Lázár másként Örmény Péter, tehát világos, hogy a család vagyoni ügyeit ő intézte. A lényeg tehát, hogy Erdélyben már a XVII. század első harmadában-felében voltak örmény birtokosok, még akkor is, ha hivatalosan nem vásárolhattak földet. Megoldották benősüléssel.

Kézdivásárhelyi Kerekes Kelemen és Örmény Lázár Zsófia két fiáról szerezhettem tudomást a meglévő családi iratokból, éspedig egy 1767-ben felvett jegyzőkönyvből. József volt a nagyobb, mert őrá így emlékeztek a tanúk: "*Vásárhelyi Kerekes József Deák szép Dignitású Embernek tartatott, Szolga Bíróságra is kandidáltatott vala, de a Candidáció után igen hamar elhalálozott.*" Nős volt, de még gyermektelen, amikor a pestis elvitte. A tanúvallomást, melyből idéztem, Kelemen másik fia, Kézdivásárhelyi idősb Kerekes Péter, és annak két fia kérte.

Ebből az ágból származó *Vásárhelyi Kerekes Lajos* tímármester, a gödényházi lelkész unokája telepedett le végül Magyarlápóra, miután 1832-ben feleségül vette a láposi pap lányát, *Dohi Klárát*. Minden bizonnyal e házasságból is következik, hogy ők inkább a református közösség tagjaival tartották a kapcsolatot, gyermekeik keresztszüleit közülük választották. De már fiuk, akit ugyancsak Lajosnak hívtak, s aki folytatta édesapja tímármesterségét, a Voith családnál "nevelőnősködő", a házassági anyakönyvi kivonaton szobalánynak nevezett *Kolozsvári Karolina* férjeként szoros kapcsolatba került a láposi örményekkel, annál is inkább, mert olvasván a családi iratokat, amelyeket ő maga rendezett és

számozott meg, tudhatott őséről, Örmény Lázár Péterről. Feljegyzéseiben így ír: *“Megáldott az Úr Isten egy magzattal, ki is vett a szent keresztségben Dániel nevet. Kereszt atya Tk. Vojth Jakab úr, kereszt anya Vojth Kata. Született Május 9-én délután 2 órakor. Ismét született egy kisfiunk, ki vett a szent keresztségben Lajos nevet. Született Október 21-dik napján, 1870-ben. Kereszt atya Tk. Vojth Jakab úr, kereszt anya Tk. Vojth Katalin.”*

Később a bejegyzéseket soronként áthúzta, majd a lap alján ez áll: *“Meghaltak 1871 szeptember 12-én mind a ketten.”* Több áthúzás nincs, pedig a többi gyermek sem maradt mind életben. Nagypámon, az 1876-ban született Árpádon kívül a többieket örménymagyarok keresztelték. Az 1872 dec. 21-én született Lajost Moldován József és Vojth Anna kisasszony, az 1874 szeptember 28-án született Juliánnál pedig Vojth Jakab és Vojth Irma kisasszony.

Ezen a képen az örmény gyökereit talán feleségének kapcsolatai révén már számontartó őseimet is bemutatom. Dédnagyanyám, *Kolozsvári Karolina* aki a gyógyszerészék Izabelláját dédelgethette és taníthatta német szóra mielőtt férjhez ment volna, nagyanyám *Kerekes Árpádné Butkovics Eszter*, nagypám *Kerekes Árpád*, majd *Vásárhelyi Kerekes Lajos* dédnagypám, a Tímár céh atyamestere. Az asztalon az a nagybátyám csücsül anyai segédlettel, akit a Füzetek 2006 novemberi számában nagybajuszú öregbakaként mutattunk be kedves olvasóinknak. Ő volt az elsőszülött, természetesen Lajos, utána még hét gyermek született.

A *Gudenus János József* összeállításában megjelent *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című nélkülözhetetlen kézikönyvünkben találtam a következő adatokat: Gajzágó Vilmos vette nőül Voith Irmát, Voith Jakab és Voith Katalin lányát. Férje Dész város főszolgabírója volt, ő maga pedig Oltár-egyesületi alelnök.

Végül pedig kedves Böském leveléből idézek: *“Még egy ősrégi képet küldök Voith Jakabról és feleségéről. Több Voith Jakab is van temetőnkben, ők nem tudom pontosan kik?! Voith Mária dédnagyanyánk édesapja? Vagy testvére? Esetleg unokatestvére? November 1-én egy volt tanítványom felvitt autójával a sírkertünkhöz. Világítás után, a 10 éves Tini unokámmal több sírkövet kibetűztünk. Lejegyeztem pl. a Voith Simon sírkeresztjén lévő szöveget, és még többet. Sajnos valakiknek fáj a magyar szöveg. Hét követ újra ledöntöttek. Tavasszal megpróbáljuk helyreállítani. Érdekes, hogyan szegényedett el a család, ezt bizonyítják az emlékek. Eleinte drága fekete, szürke márvány, nagyszüleimnek csak homokkő. Szegény Voith Józsi bácsi (gyógyszerész) és Berta néni már csak fakeresztet kapott. Három fiúk szétszóródva a nagyvilágban. Nem tudok leszármazottjaikról.”*

(Folytatjuk)

*****

Felhívás

Az *Örmény Katolikus Plébánia* tulajdonát képező múzeum felújítása, átépítése és korszerűsítése, a múzeum újrarendezése a közeljövőben megkezdődik. A munkálatok jelentős összegekbe kerülnek, amelyet segítség nélkül nem tudunk megvalósítani. Ehhez tehát az örmény katolikusok összefogása szükséges. A munkálatok befejezése után mód nyílik a nagyözönség számára megnyitni a közgyűjteményként nyilvántartott örmény múzeumot.

Felkérjük, hogy adományával segítse az örmény katolikus múzeum mielőbbi megnyitását! Adományát a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség külön erre a célra nyitott OTP Bank Rt-nél vezetett 11707024-20465157 számú bankszámlájára utalhatja át. A megjegyzés rovatban tüntesse fel: *„Adomány az Örmény múzeum javára.”*

Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség

Hirdetmény

Az *Örmény Katolikus Lelkészség* levélcíme: 1114 Budapest, Orlay u. 6. Plébánosa: Dr. Leszkovszky Pál O.P., akinek elérhetőségei: telefonon a Domokos Rendházban 460-0605, mobil tel: 06-20-220-4256, e-mail: palatya@freemail.hu

*****

Baróti László-Sándor

A szent negyvennap Tudatosítsuk keresztségi fogadalmainkat!

Előkészületi időbe lépni. Megkezdeni egy képzési időszakot. Vagy egy néhány hetes utóképzést végezni. Ma már a legtöbb szakmában szükségesnek tartják az időszakos továbbképzést, ahol időről időre felfrissítik és naprakészre teszik a résztvevők ismereteit. Az egyház minden esztendőben figyelmünkbe ajánlja ezt a képzést és felfrissülést, mely a Húsvétra irányul és a feltámadás fényébe igyekszik állítani életünket.

A történelem során a nagyböjti szentidő bizonyos fejlődésen és változásokon ment át aszerint, hogyan élte meg az egyház a maga történetét. Európai csatlakozásunk évében tegyük fel a kérdést, mit jelent a XXI. század hajnalán a nagyböjti szentidő?

Néhány napon belül, megkezdődik a nagyböjt. Felszállunk egy vonatra, mely hat héten át pusztán és böjtön keresztül beleszalad a nagyböjti szentidőbe. Éjjeli vagy nappali vonatra szállunk? Kinyitjuk-e a szemünket minden vasárnap, hogy a nagyböjt értelmét megértsük, s semmit ne szalasszunk el meglátni abból, amit Isten az egyház szolgálatán és liturgiáján keresztül ebben a kiváltságos kegyelmi időszakban nekünk mondani akar? A böjt felépítése bonyolult s kockáztatjuk, hogy annak struktúráját félreértsük, ezért, mielőtt átszelnők annak erdejét, hasznos lehet egy kis fogalmi tisztázás és tájékozódás, hogy tisztábban lássuk az előttünk álló időt.

A nagyböjt szavunk a latin quadagesima és quadraginta (negyven) szavakra utal, mely azt a negyvennapos időszakot jelenti, mely előkészíti a húsvét ünnepét. E nagyböjti negyven napnak sajátos és változó a története a történelem folyamán, amelyre röviden utaltunk, de liturgikus olvasmányai, magyarázata és gyakorlati alkalmazása is változott. Jelen pillanatban a nagyböjtnek azokat a törekvéseit szeretnők vázolni, melyek a maguk gazdagságában a húsvéti előkészületeket jelentették a történelem folyamán. Röviden szólva a negyvennapos szentidőt gyakran úgy értelmezzük, mint bünbánati időt, melyet a magyar elnevezés is jól érzékeltet, és megfedekezünk arról, hogy hajdan azt az előkészületi időt is értették alatta, mialatt a katekumenek megtették a szükséges lépéseket a nagyszombatéjszakai keresztségre, a keresztények a keresztségük megújítására, s az egész egyház lelki gyakorlatot végzett, amely által felkészült arra, hogy megértse és megünnepelje a húsvéti szent napokat.

A nagyböjt történetének kezdetét, mint annyi sok mindent a történelemben, bizonyos homály borítja. A kezdeményezések különfélék lehettek, majd egységesültek. Rómában például a II. században pénteken és szombaton böjtöltek a keresztények, hogy jobban átélhessék Jézus megváltói halálát, s feltámadását lelkiileg is átérezzék. A III. században ugyanígy a böjt kiterjedt a nagyhétre, majd a Húsvétot megelőző három hétre. A IV. század elején, amikor már felszabadult a kereszténység, a császárság magáévá tette a negyvennapos előkészületet, amelynek kettős szerepe volt: egyrészt előkészítette a jelölteket a keresztségre, melyet húsvét éjjelén szolgáltattak ki, egyszer egy esztendőben, másrészt alkalmat nyújtott a keresztényeknek a bünbánatra, a haragosoknak a kiengesztelődésre, mely nagycsütörtökön történt meg. A nagyböjtnek tehát szerepe volt mind a jelöltek, mind pedig a keresztények életében. Ami a két csoportot összeköti, az a kiengesztelődési vágy és a bünbocsánat elnyerésének óhaja. A katekumenek új életet kezdtek, a keresztények pedig újra kezdték a valamikor megkezdett új életet. A keresztségre jelöltek nem csupán a keresztség szentségében részesültek, hanem a bérmálásban és az eucharishtiában is. A keresztség kiszolgáltatása után egy hétig fehér ruhában jártak, mely azt hirdette, hogy ők Krisztussal új életet kezdtek, Isten gyermekeivé váltak. A VI. századra befejeződött a népvándorlás, az Európába beözönlött népeket megkeresztelték, ezért megritkult, majd eltűnt a felnőtt keresztség. Az Egyház áttért a gyermekek keresztelés gyakorlatára. Néhány napos vagy néhány hetes korban keresztelték meg a gyermekeket, hogy a haláluk esetére biztosítsák üdvösségüket. Így a katekumenátus intézménye feledésbe merült, s a szokásos nagyszombati keresztelés emlék lett csupán.

A szent negyvennap olyan időszakká zsugorodott, amely alatt a keresztények bünbánatot tartottak, készültek a gyónásuk elvégzésére és a húsvéti szentáldozásra. Más szavakkal fogalmazva a szent

negyvennap alatt a keresztények komolyabb lelkiéletre törekedtek, figyelmesebben vagy gyakrabban hallgatták Isten Szavát és törekedtek arra, amit Jézus a hegyi beszédében ajánlott tanítványainak: az imádságra, böjtre és az alamizsnálkodásra (Mt 6,1-18). Az imádságban Istenre találtak, a böjt segítette őket az önfegyelmében, az alamizsnálkodás által pedig megtanultak együtt érezni testvéreikkel. Ez a három jócselekedet a bűnbánók hasznára is volt, akik igenis hitték, hogy a jócselekedeteikkel sok bűnüket jóvá tehetik, sőt jóvá is kellett tenniük, mielőtt alámerültek volna a megtisztulás és az újjászületés vizében, a keresztvízben.

A felnőtt keresztség megritkulásával vagy eltűnésével tehát a nagyböjti szentidő a keresztények számára többé vagy kevésbé szigorú bűnbánati jelleget öltött. Ma úgyszintén, amikor gyakorlatilag elhalványult a böjt jelentősége a nyugati ember életében, a szent negyvennap bizonyos bűnbánati jellegét őrzi, az alamizsnálkodás üdvös jellegét is hangsúlyozzuk valamennyire, de félünk kidolgozni nagyböjti konkrét programot, pedig az évenként visszatérő szentidő nagyobb erővel hatna, mint az ötéves terv.

Két okunk is lenne, hogy újra felfedezzük a negyvennapos előkészület igazi tartalmát. Egyrészt a II. vatikáni zsinattal együtt rátaláltunk a liturgia húsvéti misztérium-központúságára. Miután hosszú ideig Krisztus megváltói szenvedése nyomta rá lelkiségünkre a bélyegét, ma a keresztények a feltámadás tanúi szeretnének lenni. A Húsvétot megelőző szent negyvennap tehát nagyszerű alkalom volna erre az előkészületre. Minden esztendőben érezzük szükségét annak, hogy újszerű módon éljük meg vagy éllesszük fel magunkban keresztségünket, ezért elvégezhetnénk egy katekétikai tanfolyamot. Másrészt a romániai változások után egyre több felnőttkorú személy kéri a keresztséget. A Húsvétot előkészítő szent negyvennap alkalmas lenne ezek előkészítésére, amelynek keretében a megkereszteltek is felfrissülhetnének küldetésükben, úgy hogy elkísérik őket. A keresztény közösségekben vagy plébániákon meg lehetne tenni azt, ami már gyakorlat Európában: a szerzeteskolostorokban keresztségi előkészületek folynak a nagyböjti szentidőben. Előbb vagy talán később, de a meg nem keresztelt és megtérni szándékozó felnőttek arra kényszerítik a keresztény közösségeket, plébániákat, hogy a keresztségi küldetésüket újra felfedezzék. Ha a keresztség újjászületést jelent, akkor ez nem egyik percről a másikra történik, hanem egész életen át tart, amelynek nagyon jó helye a Húsvétra való szent negyvennapos évenként visszatérő előkészület.

*****

Teréz anya gondolatai

"Uram, ha éhezem, küldj valakit, aki éhezik.
Ha szomjazom, küldj valakit, aki szomjazik.
Ha fázom, küldj valakit, akit felmelegíthetek.
Ha szomorú vagyok, küldj valakit, akit megvigasztalhatok.
Ha keresztm nehézé válna, hadd osztozzam mások keresztjében.
Ha szegény leszek, vezess valakihez, aki segítséget szenved.
Ha elfoglalt leszek, küldj valakit, akinek sürgősen szüksége van rám.
Ha megaláznak, küldj valakit, akit dicsérhetek.
Ha elbátortalanodom, küldj valakit, akit bátoríthatok.
Ha megértésre lenne szükségem, küldj valakit,
akinek az én megértésemre van szüksége.
Ha csak magamra gondolnék, segíts, hogy másokra gondolhassak."

*****

Molnár József

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai

4. rész

Életének erről a szakaszáról és *Misztótfalusival* való üzletkötéséről ő maga számol be, az 1685-ben, Amszterdamban kinyomtatott egyházi énekes könyvében, a "*Saragnochan*", mely Fogolyán Miklós páter magyar fordítása alapján eképpen hangzik: "*Én magam, mindenkinél alázasabb Máté lektor, eljöttem az*

én vérrokon főtisztelendőmnek szolgálni az olaszok országába és (azaz) Róma fővárosába, de mikor az én Méltóságosom elment máshová, én Livornóba mentem Voszván érsek úr tanítványához, Garabed főpaphoz és tőle tanultam meg a fogalmazást (a betűszedést), és ott maradtam Voszván érsek úrnál és nővére fiánál, Salamonnál tizennégy évig. És ezek ellenére semmi jutalmat nem kaptam. Mert Jakab katolikosz is írt hozzám levelet Marseillesbe: - Hallottam jó híredet, hogy szépen megtanultad a mesterséget; tehát áldásos levelet is küldtem Máté lelki fiamhoz, hogy jól szolgálj Voszván érsek úrnak, az én tanítványomnak... Éppen ezért még sokáig szolgáltam. Miután elhaltak, látván a rossz világ sorsát és minden felől a szerencsétlenséget, azért elindultam Hollandiába, Amszterdam csinos városába és találtam egy jó szakembert, akit Nicolajusz néven hívtak és sok fáradsággal megcsináltattam vele az ábécé betűit és azonkívül másféle kurzív (notr) és kerek (bolor) betűket. A munkát alighogy befejeztük, mivel nem lévén elegendő pénz a könyvek kinyomtatására, ezért a jeriváni tiszteletes paphoz Johannesz Jerevancihoz fordultam és a dzsulfai Paolo Poghosz úrral csupán két könyv - a Saragnoc és a Breviárium-kinyomtatására szerződést kötöttem."

Misztótfalusi koránt sem volt olyan büszke örmény betűire, mint a grúz betűkre, mert nem ő törte meg a jeget, az örményeknek nem ő teremtette meg nyomdabetűiket. Munkáját nem tekintette eredeti alkotásnak. Mentségében is csak annyit mond az örményekkel kapcsolatban, "azoknak sokat szolgáltam". Bővebben szólt róluk Pataki Istvánhoz 1685. szeptember 19-én írt levelében, tehát azokban a napokban, mikor Máté Vananteci nyomdáját épp elhagyta, az ő betűivel nyomtatott első örmény könyv. Nem sokkal előtte döbbsent rá, hogy az erdélyiek tudomást se vettek az ő betűmetsző munkásságáról és az örményekkel akartak betűket öntetni. (Talán a grúz származású Antim Ivireanul Bukarest melletti magovi nyomdájához fordulhattak.) A hír a mesterségére és mesterségbeli tudására büszke Misztótfalusit annyira bántotta, hogy bánatát frissen föl is panasolta Pataki Istvánnak: "Én nem tudom, Uram, tsudáljam-é tsak, vagy szégyenljemis, vagy még harmadképes is mint légyek illetődött, ez illy egymáson keresztül álló dolgok aránt: Az Örmény nemzetség engemet keresett meg, és hozzám folyamodott betűkészítésbeli boldogíttatásnak okáért; Erdély országa viszont Örményekhez folyamodott, azok által keresi betű készíttetésbeli boldogíttatását. Nem irégylem a másuva menő hasznot, hanem fájjalom a' Kegyelmednek való szolgálhatásombéli alkalmatosságnak elfordulását, és sajnálom szabású azt, hogy idegen, még pedig efféle dolgokra nézve oly durva és débdáb nemzetségből találkoztanak Hazánkbeli szükségeknek ez nemeknek orvoslására, menyre én magamat ennyi sanyargással készítettem."

Egy évvel később, 1686 novemberében Sparwenfeld svéd lovaghoz, az első kész grúz betűinek levonatához mellékelte levelében azért büszkén hivatkozott arra, hogy munkájában sokat segített neki a keleti "és főként örmény betűtípusokban való jártassága".

A rejtélyes grúz betűinek sorsa kezdettől fogva jobban foglalkoztatta a magyar kultúrtörténet kutatóit is, mint az örményeknek tett szolgálatait. Bod Péter a "Szent Bibliának Historiájá"-ban egy mondattal intézte el. "Az Arménusoknak hasonlóképen Betűket készített: meny munkáért nagy kints fizetést vett." Ha csak egy kicsit is jobban érdekelte volna, az erdélyi örményektől bizonyára már akkor többet megtudhatott volna.

Ugyancsak egy mondattal intézte el az örményeknek metszett betűit Dézsi Lajos is: "Ez időben kapott megrendelést Arméniából az örményektől, hogy betűket készítsen számukra". De lábjegyzetében idézi a Mentség erre vonatkozó mondatát és Pataki Istvánhoz írott levelének (melyet először ő tett közzé Misztótfalusiról írott könyvének függelékében) egy idevágó mondatát. A Mentség gyér szavai őt is félrevezették, azt hitte, hogy Misztótfalusi a megrendelést Örményországból kapta. Mentségére szolgáljon, hogy hiányosságot érezve, lábjegyzetében felhívta örmény honfitársait, akik nagy gondot fordítanak a magyar-örmény vonatkozások kutatására, nézzenek utána, van-e valami nyoma Misztótfalusi szolgálatának az örmény irodalomban. A felhívásnak, ha félévszázados késéssel is, elsőnek Schütz Ödön armenológus és 30 évvel később 1985-ben Fogolyán Miklós, a Mechitarista Kongregáció szerzetese és Gyergyószentmiklós örmény plébánosa tett eleget, akiknek munkássága nélkül Misztótfalusi örmény betűiről csak a ritka és sovány nyugati közlésekből tudhatnánk meg valamit.

A nyugati források közül a legrégebb Gaspar Tixerandet amszterdami közjegyző előtt 1694-ben felvett jegyzőkönyv, mely szerint három helybeli könyvkötő, a kb. 75 éves Gerrit Huigen, a kb. 49 éves T'homás

Clapheck és a kb. 51 éves Gaspar Steen arról tanúskodtak, hogy *“kb. 9 évvel ezelőtt Matteo Johanesszel együtt megjelentek egy bizonyos Nicholas, másként ongernek (magyarnak) nevezett személy házában, hogy rendeljen és csináltasson vele egy sorozat acélbélyegzőt (patricát), matricát és nyomtatásra való betűket. Ugyanakkor a kereset benyújtója (Máté Vananteci) az első tanú közbenjárásával és közvetítésével (Gerrit Huijgen) a fent nevezett Nicholas Kissel az említett stempelyek, matricák és ólombetűk készítésében akkor végleg megegyeztek.”*

Schütz Ödön tanulmányában még azt írta, hogy a nyomda a zsoltáros könyv, a Hymnarium (Saraknoc) és a Breviárium kinyomtatása után anyagi nehézségek és az üzlettársak közt felmerült ellentétek miatt szünetelni kényszerült. Mint a zsoltároskönyv kolofonjából is kiderül, a vállalkozás már kezdettől anyagi nehézségekkel küzdött. Az alapításkor épp csak annyi pénze volt - talán ez is kölcsönből -; hogy a betűket kifizesse. Misztótfalusi munka díja ekkor még nem lehetett túlságosan magas, hiszen csak két éve volt önálló. Bizonyára kevesebbet kért mint Christofel van Dyck húsz évvel azelőtt Dzarecitől, de hát ezt a munkát mindenütt meg kellett fizetni és az ólom sem volt olcsó. Pénzhiányában ezért - mint a kolofonban elmondta - a jeriváni tiszteletes paphoz fordult és Paoló Poghosz dzsulfai kereskedővel szerződést kötött két könyvének kinyomtatására, aki a könyvek nagyrészt el is szállította Szmirnába, a mai Izmirbe, de ott valami oknál fogva elégték. Később Mátét beperelte a nála maradt könyvek harmadának kiadásáért. Az anyagi nehézségek tehát kezdettől fogva megvoltak, s idővel csak szaporodtak, azért a nyomda mégsem szünetelt teljesen, csak 2-3 évi kihagyásokkal dolgozott 1688-ban adta ki imádságos könyvét, 1692-ben az egyházi énekes könyvét. A zavaros anyagi ügyek és perek miatt Máté Vananteci 1694-ben tisztáznia akarhatta a jogi viszonyokat. Így kerülhetett sor Tixerandet közjegyző előtt a három könyvkötő kihallgatására. A felvett jegyzőkönyvből kiderül az is, hogy már 1692-ben megpróbálkozott annak a nyomóprésnek a visszaszerzésével, melyet kilenc évvel azelőtt ő vásárolt 150 guldenért. A prés Ogourlen örmény pap lakásán volt (feltehetőleg a korábbi tartozás zálogaként), de sem megvételre, sem kölcsönbe nem akarta átengedni a nyomdásznak. A tulajdonjogi viszonyok tisztázását célozta Gerrit Huijgen tanúvallomása is Máté Vananteci és Misztótfalusi üzletkötéséről. Bár a betűk készítésének áráról a tanú nem szólt, noha jelen volt a megállapodásnál, és azt sem említi, hogy megtörtént-e a kifizetés. Tanúvallomása mégis azt célozta, hogy a betűket minden kétséget kizáróan Máté Vananteci készítette. Hogy erre a vallomásra közelebbről miért volt szükség, ma már nehéz megállapítani. Ez már az örmény kutatók feladata lenne. A jegyzőkönyv azonban a Misztótfalusi-kutatás szempontjából nemcsak azért fontos, mert az Amszterdamban fellelt egykori okmányok közül ez mond legtöbb személyeset, ha csak pár szóval is Misztótfalusi amszterdami szerepéről. Megtudjuk belőle, hogy Misztótfalusit, “az onger”, a 75 éves Gerrit Huijgen ajánlotta 8-9 évvel azelőtt Máté Vanantecinek, aki nemrég érkezhetett Marseillesből Amszterdamba, tehát ekkor még helyi ismeretekkel nem rendelkezhetett, és szakmai összeköttetése sem igen lehetett. Feltételezhető, hogy az öreg Gerrit Huijgen 25 évvel azelőtt már kötött könyveket Oszgán nyomdájának. Huijgen nevét Vananteci Livornóban hallhatta Oszgántól, s megérkezése után őt kérte meg, hogy ajánljon neki egy jó betűmetsző mestert. Huijgen és két társa, a jegyzőkönyvben említett időpontban, nem véletlenül járhatott Misztótfalusi műhelyében, hiszen ekkor már elkészült a Biblia nyomtatásával és megkezdődhetett a kötés. Így nem férhet tehát kétség hozzá, hogy Gerrit Huijgen révén került Misztótfalusi kapcsolatba Máté Vanantecivel.

(Folytatjuk)

*****

Zsiday-Galgóczi Krisztina

Rendhagyó pinceteszt Örményországban, Hajastanban

Borok és emberek a civilizáció bölcsőjéből

3. rész

Bevásárlóközpont méretű borászat

A cég több kilométerrel odébb lévő feldolgozóüzemébe érkezünk. Ha jól értettem, akkor ez csak az egyik a többi közül. A kapuban egy óriás lép elénk. Az ember illik a helyhez, aminek faragott, szőlővel díszített kapuja alatt egy kisebb családi ház is elférne. Tempósan átsétálunk az udvaron. Hatalmas rozsdásodó

tartályok, halomba rakott fahordók, futó szőlő. A pince lejárataiban a rendszerváltás előttről jól ismert mosolygós képi világú, buzdító, termelésre serkentő képek örmény változatai. Alászállunk. Egymás mellett sorakoznak a prések. Alaposabban körülnézve valószínűnek tűnik, hogy a felszerelés 1938-ban kerülhetett ide, amikor az épületet felhúzták. A folyamat gépesített, fix csöveken áramlik az anyag az egyik fázistól a következőig. A különböző eszközök mozgására sínpálya van kiépítve a bevásárlóközpont méretű borászatban. Tízezer tonna szőlőt tudnak itt feldolgozni, érlelni évente, hogy ténylegesen mennyi jön be, azt nem hajlandó elárulni vezetónk. Átkirándulunk a következő csarnokba, ahol a tartályos érlelés folyik. Elképesztő állapotban vannak a tárolók. Csak hüledezem, és a korábban kóstolt boraikra gondolok. Nehéz elhinni, hogy amit ittam, az innen jött ki. Közben vezetónk büszkén mondja, hogy itt természetes módon készül a bor, nincs semmilyen keverék az italokban. Egy apró jelzésére két hallgatag ember poharakat és bort hoz. *Vernashen* ez, ami közkedvelt az országban, hallom. Belekóstolok, nem stimmel. Vezetónk azonnal visszakeri és elviteti. Újabb hatalmas tereket keresünk fel. Az egész látogatás olyan, mint egy avangárd kastélyban tett látogatás, varázslatosan érzem magam. 420-1200 literes ászokhordók sorakoznak számos ágon. Itt szervírozzák második borunkat egy láthatatlan jelre. A két éves *areni* erős, és maradjunk ennyiben. Kimegyünk a napsütötte udvarra, és próbálom a látottakat emészteni. A helyiek nagyon örültek az üzem újraindításának, mert munkát ad az itt lakó 500 családnak. 1993 és 1999 közt gyakorlatilag semmit nem termelt az üzem. *“A régi generáció már elment, az újak pedig mit sem tudnak a szőlőről és borról. Nagyon nehéz ilyen körülmények közt dolgozni.”*

Esszencia: Időutazóknak és azoknak, akik meg szeretnék érteni a kiinduló pontot.

Nem csúcstechnika, de nem baj

Előzékenyen fogadnak, és bár a főnök még nem érkezett meg, az egyik szakember körsétára invitál minket az üzembe. Tisztes rend fogad, és magyarországi nézőpontból első látásra elmaradott technika. Kísérőnk mindent türelmesen, barátságos magyarázatokkal mutat meg. A hátsó udvaron zajlik a préselés, ahonnan a különféle szintmagasságú betonmedencékbe folyik a must. A megérkező főnök átveszi a szót. A szőlőhéj és a mag marad az első medencében. A másodikban forr ki a bor, a hűtést a természetre bízzák. A terem hátsó részében zománcozott fekvő tartályok. Az igazgató büszkén mondja, hogy a munka 80-90 százaléka kézi, nem gépesített. Az 1999 óta működő cég ragaszkodik ehhez a manufakturális termelési módhoz, a fejlesztést nem itt akarják véghezvinni. Két szakaszban, de egy préselésből és alapanyagból készülnek a borok. Az első adagból készülnek a jobb minőségű tételek, a másodikból a kevésbé nívósak. Az épület pincerészebe, a 450 liter körüli fahordókhoz látogatunk, ahol két évet töltenek a borok palackozás előtt. A kézi palackozónál kiderül, hogy ő a falu polgármestere. És hogy miképp tanult meg bort készíteni? *“Gépész vagyok végzettségem szerint. De az üzlet megtanított a borkészítésére.”* Így most 17 hektáron dolgoznak, évente 60-70 ezer üveg bort termelve. És 20 hektáron most zajlik a telepítés. Itt úgy tartják, ha valaki jó termést akar, akkor 1200-1500 méterrel tengerszint fölé kell ültetni.

Hajrá száraz borok!

Felmegyünk egy világos részre, ahol kis kiállítás van a boroktól, és egy hordón várnak minket a kóstolópoharak. Első borunk a főfajta *Areni Country* (2000). Sokat mondó illat és szín, magas extrakttartalmú, erős bor. Egyre inkább foglalkoztat, hogy a Magyarországon is használt modern technológiákat alkalmazva vajon milyen borok születnének itt. Félédes változata követi, ami nekem a cukortartalma miatt nem ízlik, de amúgy problémamentes ital. Ezután egy huszárvagással, valószínűleg kíváncsi tekintetem miatt, áttérünk a fehérekre. Következik *Sose* (ez nem magyar fordítása, hanem az örmény neve), ami egy száraz, 2004-es tétel. Sikkes bor kissé szokatlan aromákkal, a talajíz, a mineralitás pedig ebben az esetben értelmet nyer egy kevésbé gyakorlott kóstolónál is. Mskhali és arevabuir fajtákból készült. Ugyanezekből a szőlőkből készült a következő félszáraz, *Mariam* (2004) nevet viselő bor is. Ekkor szervezett turistacsoport érkezik, amire igazán nem számítottam. A skandináv, amerikai és német fiatalok kicsit elveszve ácsorognak, de a kóstoló lehetősége felvillanyozza őket.

A borokat főként az országon belül adják el. Az idei az első év, hogy Oroszországba exportáltak. Ők főként édes, félédes bort készítenek, de zajlik az átállás a szárazra. Eddig a piac ugyanis, a szovjet

“hagyományokból” kiindulva, leginkább ezt kereste, de a minőségi borfogyasztás, amint már sejthető, a száraz felé tart a világ ezen táján is.

Esszencia: Megbízható minőség törekvő hozzáállással, mely barátsággal ajánlható.

Présrestaurálás

Nem tudom, hogy miképpen kezdődött, már csak arra emlékszem, hogy házigazdánk és a borászat varázsa alatt állok. Lehet, hogy akkor, amikor arról beszélt, hogy a prést saját kezűleg itt az udvaron kreálták - egy fotó alapján. Lehet, hogy akkor, amikor észrevettem a modern, szabályozható hőmérsékletű acéltartályokat, vagy amikor feltűnt az egyszerre szerény és büszke pillantása, ahogy körülnéz. Ide megérkezni olyan volt, mint hazaérni. Minden a legnagyobb rendben megy az 1999-ben alapított borászatnál. Azóta egyenletesen törnek felfelé. 2003-ban 90 tonna szőlőt vettek át és dolgoztak fel. Ez a mennyiség egy év múlva már 200 tonnára nőtt. Bolgár tartályok, portugál dugó, olasz palackok. Mindez itthon is komoly befektetést igényel. A családi vállalkozás egyedülálló fejlettségét pályázati, amerikai támogatási források tették lehetővé. Amire pedig nem volt forrás, azt maguk gyártották le. Például a zúzó-bogyózót is. Az apa gépészmérnök, az anya pedig saját laborjukban laboráns. Mindeközben beszéljük az amúgy nem túl nagy üzemet. A fahordók szépen karban vannak tartva. Saját kádárunk van, aki a megvásárolt régi hordókat nagyon szép szakmunkával hozta helyre. Csak a kisebb, Karabachból érkező hordók újak.

Shat lav! - Nagyon jó!

Tágas irodába lépünk, amelynek a falán sorakoznak a díjak. Sikerek Londonban, Moszkvában, Jerevánban stb. Itt az ideje, hogy kóstoljunk! *Voskehatból* készült az első tétel, ami egy száraz fehérbor (2003). Tiszta, az itthoni fehérboroktól megszokotthoz képest sötétebb mézszínnel. Az íz először rövidnek tűnik, de lassan kibontakozik a számban. A fahordó íze erős, de nem bántó. Itt van kiöntő! Ahogy a beszélgetés zajlik, észreveszem a falon az amerikai, görög és egyéb diplomákat mindenféle borászati képzésekről.

Kóstoltatónk közgazdász, de hat éve már csak a borral foglalkozik. A fehérbort leginkább kínálat-bővítés miatt tartják. Következő pohárba *Getmatount* tölt (2003). Ez egy csoda! Ez az az ital, ami függővé tehet bárkit. Mondjuk engem. Az elmúlt fél év meghatározó borélménye. (Egy palackot hazahoztam, gondoltam, hátha csalt a nyelvem, fáradt voltam - ellenőrzés végett. Amikor itthon megittuk, ismét csak elvarázsolódtam. Minden kortyban újabb részlet, apróság tűnik fel.) Ezek után nincs sok kedvem bármit is ízlelni, de gazdánk harmadik borát kínálja, *Vernashent*. Félédes, minőségi, tiszta bor. Nem lenne baj, ha minden édesbor-kedvelő ezt inná. De nekem eszem ágában sincs.

(*Folytatjuk*)

*****

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálás köszönetet mond *Mészáros Ábel* úrnak, aki az örmény építészet remekeit bemutató fotókiállításának anyagát - a kiállítási tablókkal együtt - az Egyesületnek adományozta. Az EÖGYKE vállalja, hogy az adományt a közösség számára kiállításon be fogja mutatni.

dr. Issekutz Sarolta elnök

*****

Az erdélyi örmények nyomában

Az erdélyi örmények történetéről hallhattak érdekes előadást a Fővárosi Örmény Klub résztvevői 2007. január 18-án Budapesten, a Magyarok Házában. *Gazdovits Miklós* Bukarestből érkező előadó 15 esztendeje foglalkozik az örmények történelmével, s első alkalommal szolt az “érintettek” előtt e

témáról. Román nyelven megjelent munkája után olvasói elé tette a magyar nyelven olvasható *Az erdélyi örmények története* című kötetét. Előadásának írott változatát az alábbiakban közöljük.

A januári klubdélután másik izgalmas epizódjaként, három vállalkozó szellemű fiatal: *Schmidt Péter*, *Bilász Marianna* és *Jurcsák Tibor* örményországi vetített-képes beszámolóját láthatta a nagyerdemű. A kalandozó fiatalok szinte üres zsebbel indultak a távoli Keletre, ám az örmények vendégszeretetének jóvoltából "kézről-kézre" adták őket. Így szereztek életre szóló kalandos élményeket Örményországról.

F. Á.

*****

Gazdovits Miklós

Az erdélyi örmények története

Kedves hallgatóim! A mai nap, számomra dupla premier. Elsősorban azért, mert annak ellenére, hogy már több mint 15 éve írok, közlök és előadásokat tartok az erdélyi örmények történetéről, a mai napon született meg a lehetősége annak, hogy azok előtt, akikért dolgoztam, először beszéljek. Másodsorban Önök előtt bemutathatom azt a könyvet, mely a magyar történelem során összefoglalóan először tárgyalja az erdélyi örmények történetét.

Azok, akik közelebbről ismerik az erdélyi örmények történetével kapcsolatos működésemet, tudják, hogy az erdélyi örmények történetét - a román irodalomtörténetben első alkalommal - megírtam, s 1996-ban kiadtam (Ararat, Bukarest) román nyelven is. Ezért a magyar nyelven írt könyvem megjelenésekor többen megkérdezték tőlem: "*Te Miklós! Ez a magyar nyelven megjelent könyved a román nyelven írtnak a magyar fordítása?*" - Nem! - válaszoltam. Azért nem, mert a román nyelven megjelent könyvemmel, valamint a két könyv megjelenése közötti dolgozataimmal kapcsolatban több javaslatot és kritikát kaptam, melyek közül a helyes észrevételeket beiktattam a magyar nyelvű könyvembe. Másodsorban azért nem, mert a két könyv megjelenése közötti tíz év alatt sokat olvastam, tanultam, s olyan ismereteket szereztem, melyek részemre lehetővé tették, hogy több, erdélyi örmények történetéről szóló kijelentésnek ellentmondhassak, vagy új, eddig nem tárgyalt témát tárjak fel a szakemberek előtt, s a széleskörű olvasóközönségnek.

Így született meg a két részből álló könyv, melynek első részében ismeretek szerezhetők az örmény nép és ország eredetéről, történelmi fejlődéséről, bukásáról, újrászületéséről, az örmény diaszpóra világi kialakulásáról, az örmény mítoszokról, legendákról valamint mondákról, továbbá az örmény nyelvről, írásról, számokról és időszámításról. Mindezek után, mint újonnan tárgyalt témát, a könyv bemutatja a havasalföldi, moldvai és lengyelországi örmények Erdélybe jövetelük előtti időszak keserves történetét és Erdélybe menekülésük okait.

Kimerítően tárgyalja a két erdélyi örmény város (*Szamosújvár* és *Erzsébetváros*) alapításának szükségszerűségét és fejlődését. A könyv második részében a szerző tisztázza az örmények vallásával kapcsolatos téves felfogásokat, elsőként bizonyítja a Kárpát-medencében több, mint 110 kívülről kerek, de belülről hatkaréjos templomok egy részének az örmények által, saját használatukra építését, ismerteti az örmény rítusú katolikus vallás létrejöttének okait és lépcsőzetes elterjedését, valamint az örmény rítusú katolikus püspökség helyreállításáért vívott küzdelem mozzanatait. Bemutatja az erdélyi örmény tanrendszert, és mint először tárgyalt témát, ismerteti az Erdélyi Örmény Iskola megszervezése alatt lefolyt erdélyi örmények honosítási mozgalmát. Végigjárja az Erdélyi Múzeum Egyesület keserves útját és bemutat 34 erdélyi örmény városalapító családot, valamint 49 erdélyi örmény nemesi címet.

Az örmények szerepe a kereszténység terjesztésében a Kárpát-medencében

Az ősrégi magyar-örmény kapcsolatok a magyar történészek "kényelmetlen dilemmájának" témakörébe tartoznak, hiszen nagyon ingoványos talajon járunk. Épp ezért az ősi magyar-örmény kapcsolatok lehetőségét általánosan, de meggyőző módon, bizonyítékokkal ismertetjük. E lehetőség bizonyításához és megértéséhez szükséges visszatekinteni a korabeli örmény ország és nemzet helyzetére, az ősmagyar

törzsek vándorlási útvonalára, s az ez idő alatt történt egyes eseményekre.

Ami az örmény nép VI-IX. századi helyzetét illeti, folytatta az örmény állam fennállása óta megkezdett harcot, az ország és a vallás fennmaradásáért a szomszédos ellenséges túlerővel szemben. Az ilyen események következtében sok örmény menekült élt a Kaukázus északi lejtőjén, a Kubán folyó Fekete tenger felőli partján (Azmavir), Asztrahány vidékén, a Fekete tenger északi partjain, különösen a Krím-félszigeten és ennek környékén.

Ami az ősmagyar törzsek VI-IX. századi helyzetét illeti, nem taglaljuk részletesebben, hiszen nem ez a könyv célja. Csak a téma megértéséhez feltétlenül szükséges adatokat említjük meg.

Fontos kérdés: *Honnan és hogyan, milyen úton és milyen fő események után értünk Pannóniába?* A magyarok eredetére vonatkozólag a magyar történészek véleménye két fő csoportra oszlik. Egyik a *finnugor eredet* vallók csoportja, akik az őshazát a *Tobol*, az *Isim* és az *Irtis* közötti területre, az ún. Stepa Isim vidékére helyezik, a mai Kurgán és Omszk városok környékén. A másik fő csoportba a *Turáni eredet* vallók tartoznak. Ők az Őshazát az Amu-Darja és a Szir-Darja folyók közötti "turáni mezőkre" és a Kizilkum-sivatag területére helyezik, a mai Szamarkand és Taskent városok, valamint az Aral tó közötti területre. Eleinte Körösi Csoma Sándor is ide igyekezett, a magyarok őshazájának megkeresésére.

Függetlenül attól, hogy melyik csoport véleményét vesszük figyelembe, önkéntelenül következik a második kérdés: *Milyen úton kerültk Pannóniába?* Erre a kérdésre is kétféle válasz létezik a kétféle eredet-felfogás miatt. Egyik szerint az út az őshazától *Magna Hungária* szálláshelyen keresztül (melyet a Káma torkolatához, a jelenlegi Kazány város környékére helyeznek) a Fekete-tenger északkeleti vidékére, az ún. Levédiába (Lebédiába) vezetett. Innen a besenyők nyomására a Szeret-Prut-Dnyeszter-Bug és Dnyeper folyók közötti területre (nyári szállások), illetve a Prut és Dnyeszter déli vidékeire (téli szállások), az ún. Etelközbe mentek. Etelközből a besenyők és bulgárok összehangolt támadásai miatt, a Prut és Dnyeszter mentén, a Kárpátok északkeleti hágóin keresztül Pannóniába értek.

Mások szerint az út Turánból, a mai Irán északi részén keresztül a Kaszpi-tó déli partjai mentén a történelmi Arménián keresztül vezetett, ahol a Van-tó vidékén északnak fordult, keresztül hágott a Kaukázuson, és Lebédiába érve közös utat jár az első csoportba tartozó történészek által megjelölttel.

Mi nem firtatjuk, kiknek van igaza, és melyik a valódi útirány. Egyetlen észrevételünk van mindössze: mindkét útirány, különösen a második, olyan területeken ment keresztül, amelyeken az örmények (otthonélóként vagy menekültekként) jelentékeny számban éltek. Tehát a magyar vándortörzsek és az örmény etnikum közötti kapcsolat létrejöhetett, különösen a Levédiában való tartózkodás és a további vándorlások ideje alatt. Ezt a lehetőséget egyetlen történész sem tagadja. Csak azon vitatkoznak, hogy milyen számban olvadtak be az örmény menekültek (és más nemzetiségű vándorlók) az ezeken a vidékeken átvonuló, ideiglenesen letelepült törzsekben, valamint milyen mértékű volt a beolvadás előidézte etnikai hatás, melyeket egyes történészek minimalizálnak és jelentéktelennek tartanak.

A magyar vándor törzsek és az örmény etnikum közötti kapcsolat létrejötte lehetőségének bizonyítása után lássuk: valóban létrejött-e ez a kapcsolat vagy sem? E kérdésszerű állítás bizonyítására vegyünk néhány példát! *VI. Bölcs Leo* bizánci császár (886-912) 904-ben írt *Taktikájában* aprólékosan leírja a magyarok akkori harci szokásait, a tudós *Bíborban született Konstantin* császár (945-959) fiához intézett munkájában, melyet latinosan *De Administrando Imperio* címen ismerünk, leírja a honfoglalás-kori magyarság történetének legjelentősebb eseményeit, továbbá feltárja két-három modern kori történész munkájának eredményét.

Konstantin császár az említett munkában a magyarokat *Türkök*-nek nevezi: "De abban az időben nem türköknek mondták őket, hanem valamilyen okból *Sabartoi Asphaloi*-nak nevezték." Elsőként *Thury József* érdemes magyar történész és nyelvész véleményét ismertetjük, aki a Történelmi Társulat 1897 februárjában tartott választmányi ülésén a név jelentését az örmény nyelvben igyekszik megtalálni: a "szjáv", "szév" az örmény nyelvben "fekete" "feketés"-t jelent, az "arti" pedig "fiu-t". Összetéve "feketefiak" lett volna e magyaroknak, illetve türköknek a neve. Ezt az elméletet támasztja alá az is, hogy az orosz történetírók is beszélnek "fekete magyarokról". A név másik részét, az "asphaloi"-t a görögből veszi és a közismert "aszfalt"-nak fordítja le. *Thury* szerint tehát az egész kifejezés "fekete fiúk mint az aszfalt" névre lehet fordítani.

E kifejezés értelmezésével - mint direkt érdekeltek - az örmény tudósok is foglalkoztak. Szerintük a "sabartoi aszphaloi" szókapcsolatnak csak akkor lenne értelme, ha ezt a kifejezést "szevarac asztvaco" - nak írának és olvasnának. A torzulás pedig a görög írószerkezet elhallása, illetve a görögből hiányzó hangzók közelállókkel pótlása rovására írjuk. Ebben az esetben a "szev" "feketét", az "ar" "vitéz férfit" ("arac" többes számban), az "asztvaco" pedig "Isten adtát" jelentene. Összegezve "Isten adta fekete vitéz férfiak". Ez csak az "aszphaloi" = "mint az aszfalt" kifejezésben különbözne a Thury által adott magyarázattól.

A fentiekből ered a kérdés: valóban azért hívták-e ezeket a türköket "sabartoi aszphaloi"-nak mert "fekete fiúk" voltak? Ezt a magyarázatot támasztja alá az a tény is, hogy a Cyrus (kur) és az Arax örményországi folyók találkozásánál és ennek a környékén lévő Udi (Oltene) tartomány lakóit az örmények "szjevortikok"-nak, azaz "fekete fiúknak nevezték sötétebb színű bőrük miatt. Ezek az örmények voltak a legközelebb a Kaukázuson-túli lebediai magyarokhoz és örmény menekültekhez. Feltehető, hogy a mindenkori veszélyek mértékétől függően nagyszámban jöttek-mentek a Kaukázuson túli örmény menekültekhez. Természetes volt tehát, hogy a Kaukázuson túlra menekülteket is "szjevortikok"-nak nevezzék a lakosság többi részével, tehát a magyarokkal együtt, akik közé keveredtek.

880-890 között a magyarok kikaptak a besenyőktől. "A türkök hadserege vereséget szenvedett és két részre szakadt - mondja Konstantin császár. Az egyik rész kelet felé, Perzsia vidékén telepedett le, s ezeket a türköket régi nevükön mostanáig sabartoi aszphaloinak nevezik, a másik része pedig vajdájukkal és vezériükkel, Levédivel nyugatra ment lakni, az "Etelküzü lakhelyre".

De mégis mi történhetett, hogy továbbra is a sabartoi aszphaloi nevet viselték? Az, amit több történész állít: mint magyar-örmény keverék, tehát mint "sabartoi" színűek, s közöttük lévő örmények tanácsára, a Kaszpi-tengerhez érve dél felé, az örmények volt lakhelyei felé fordultak. Ők lennének az ún. Szavard-magyarok. Azok a magyarok pedig, akik nem követték a Kura vidékére az örményeket, és a Kuma folyó partjain telepedtek le, ők a Kumai (Kummi) magyarok. Fővárosuk a Bujvola nagyobb patak Kumába torkolatánál volt és Madzsar néven szerepelt. E kumai magyaroknak az utódaira bukkant rá a II. Rákóczi Ferenc seregében szolgált, majd a szatmári béke után I. Miklós cár szolgálatába szegődött "fő hadi tiszt", Hatvani Turkolly Sámuel, aki Farkas Mihály nevű emberével 1724. Április 2-án küldött, nemzetségemnek Szikszó városában címzésű levelében részletesen beszámol a néptörödékről, szokásairól, Madzsar nevű fővárosukról, melyben három kívülről kerek, de belülről hatkaréjos templom romjai is láthatók voltak. A tatárdúlta főváros romokban heverő épületeiről 1728-ban Gárber János Gusztáv szintén az orosz hadseregben szolgált "pattantyús őrnagy" még részletesebb, rajzokkal illusztrált beszámolót készített, és Szentpéterváron Bajer és Müller tudósok hozzájárulásával feldolgozta, felhívva ezzel a világ történészeinek figyelmét a kummagyarokra, "akikhez - mondja Konstantin császár - a nyugatra ment magyarok mostanáig küldenek ügynököket és meglátogatják őket és gyakran hoznak választ tőlük."

A magyarok etelközi tartózkodása aránylag rövid ideig tartott. Annak ellenére, hogy valóban rövid időről van szó, az etelközi tartózkodás alatt, témánk szempontjából több fontos esemény is történt, melyek közül mi hármat említünk:

1. A kazároknál kitört polgárháború következményeként itt csatlakoztak a magyarokhoz a kabarok (a kazárokból kivált egy, mások szerint három törzs).

Ez az esemény közvetett magyar-örmény kapcsolatokat és keveredést hoz a felszínre, mert, mint a X. században élt Leontius örmény történétíró is és *Indsidian* hangsúlyozza: "a kazárok kagánja állandóan sok örmény harcost tartott seregében és ezek hűségében és vitézségében leginkább bízott". Konstantin császár pedig az említett művében határozottan állítja a következőket: "elmenvén, letelepedtek a türkökkel együtt (...) és összebarátkoztak egymással".

2. Árpádnak, a magyarok első katonai fejedelmének megválasztási ceremóniája is a magyar törzsekkel élő sok örmény jelenlétét bizonyítja. Mivel a magyaroknak Árpádig nem voltak fejedelmek, nem volt fejedelmválasztási ceremóniájuk sem. A hét magyar és egy (három) kabar törzs mégis pontos, két aktusból álló ceremónia szerint választotta meg Árpádot. Konstantin császár szerint: "a kazárok szokása és törvénye szerint pajzsra emelték (...) vérüket egy edénybe bocsátók". De miért volt szükség a "vérszerződésre" is? Azért, mert a magyar és kazár törzsek keretében más etnikumú vándorcsoportok is

léteztek, mint például a sok örmény. A történetírók pedig bizonyítják, hogy a "vérszerződés" ősrégi örmény vezérválasztási szokás.

(Folytatjuk)

(Az erdélyi örmények története című (Kriterion Kolozsvár, 2006) könyvbemutató előadás elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 2007. január 18-i rendezvényén.)

*****

"Nem lehet úgy kimenni a templomból, mint ahogy bementünk oda."

(Mihályi Miklós plébános)

*****

Fundatia „Czárán Gyula" Alapítvány

Az Alapítványt **Egri Ferenc**, okleveles villamosmérnök, nagyváradi lakos alapította azzal a szándékkal, hogy népszerűsítse, támogassa az amatőr turizmust, különös tekintettel az Erdélyi Szigethegység nagy úttörőjének, Czárán Gyulának, az alapítvány névadójának megismerése, művének folytatása, valamint az emberi és természeti környezetvédő tevékenység kifejtése érdekében.

Részletek az Alapítvány Alapszabályából

I.5. Az Alapítvány tagsága olyan egyéneket egyesít nemzetiségre, foglalkozásra és társadalmi csoportra való megkülönböztetés nélkül, akik meg vannak győződve az alapítvány időszerűségéről és szükségességéről...

I.6. Az Alapítvány céljai megvalósításáért a következőket javasolja:

a.) kezdeményezze, bonyolítsa le, segítse és bátorítsa az amatőr-, nevelő- és pihenő turizmust...
e.) szervezzen és támogasson természetvédelmi létesítményeket, turista ösvényeket és jelzéseket tartson karban, jelezzen le új turistaösvényeket...

f.) adjon ki saját szakfolyóiratot, jelentessen meg turisztikai prospektusokat, turista kalauzokat Czárán Gyula életének és munkásságának megismerése érdekében, adjon ki jelvényeket, kitűzőket, zászlócskákat...

III. 11. Az Alapítványba való belépés kérvény alapján történik...

III. 12. Az Alapítvány szabad és nyitott bármelyik természetes és jogi személy számára, aki elismeri az Alapszabályzatot és a működési alapelveket...

Az Alapítvány bejegyzésére az alapító a nagyváradi Bíróságon beadta a megfelelő kérelmet és a jogi személlyé válás várhatóan még ebben az évben megtörténik. Alapszabályzat és belépési nyilatkozat az Alapítvány címén igényelhető:

3700 Oradea, Románia, Str. Costache Negruzzi Nr. 8. B 1. PB25 Ap. 2

Az Alapítvány máris rendelkezik az Erdélyi-Szigethegységre vonatkozó turisztikai irodalom, térkép, fénykép, irat és relikvia stb. gyűjteménnyel, mely lehetővé teszi egy alapos turisztikai kutató munka végzését, ám szívesen fogad minden e témakörbe tartozó további anyagot is gyűjteménye bővítésére.

Czárán Gyula születésének 150. évfordulója tiszteletére (1997 augusztus 23.), az Alapítvány meg szeretné jelentetni *Daday János: "Barangolások a Bihar-hegységben (Czárán Gyula nyomdokain)"* című könyvét kis példányszámban. (Kb 90-100, A/5 oldal, spirál fűzéssel, több mint tíz térképpel, 70 fényképpel.)

A könyv előjegyezhető, illetve megrendelhető az Alapítványnál, illetve ing. Daday János RO 3700 Oradea, Parc LC. Bratianu, nr. 4. címen. Irányára 2\$ (USA) + postaköltség. A könyv esetleges nyeresége az Alapítványt gyarapítja.

(Megjelent a Természetbarát Híradó Czárán Gyula különszámában, a Magyar Természetbarát Szövetség tájékoztatójában 1997-ben)

*****

Dr. Horváth Jenő

In Memoriam Dr. Mály József

Hosszú élete majdnem átívelt egy évszázadot, melyben számtalan történelmi esemény részese és tanúja volt. Jogászi hivatását először a Kincstár jogi igazgatóságán, majd ezt követően a Budapesti Ügyészségen kezdte. 1952-ben az igazságszolgáltatás területén végrehajtott elbocsátások őt is érintették. 1954-től több mint két évtizeden át az akkori 29. számú Ügyvédi Munkaközösségben dolgozott. Bár más területről érkezett az ügyvédi karba, hosszú évtizedes ügyvédi tevékenysége során kimagasló hivatásszeretetéről, kiváló tudásáról és példamutató etikai magatartásáról vált közismertté a kar tagjai között. Humanizmusa, emberszeretete és kiemelkedő kultúrája eredményezte, hogy hivatását a tételes jog törvényszerű alkalmazásának igényén túlmenően emberségesen gyakorolta.

Amikor most élete egy-egy szakaszát emlékezetünkbe idézzük, külön említésre méltó zenei kultúrája, mely sokszor hozzásegítette, hogy a nehéz, idegőrlő hivatásának fáradságait a zenével oldja fel. Barátok és kollégák, akik közel álltunk hozzá, megismertük nagyszerű szellemű humorát, mely a társasági életben is közkedveltté tette.

A kar iránti szeretete arra ösztönözte, hogy az ügyvédi közéletben is szerepet vállaljon. Hosszú időn át a Budapesti Ügyvédi Kamara titkáráként tevékenykedett, ahol a fiatal generáció oktatásában, etikai nevelésében vállalt jelentős szerepet. A rendszerváltást követően a magyar Parlament jogi bizottságában külső felkért szakértőként tevékenykedett. Ügyvédi kamarai tagsága kérelmére 1998-ban szűnt meg és vált nyugdíjas ügyvéddé.

Nyugdíjas éveiben sok időt töltött az általa rajongásig szeretett balatonszemesi üdülőjében. A Jóisten kegyes volt hozzá, 89 esztendővel, egészséges élettel áldotta meg. Továbbá megadatott számára az a kegyelem is, hogy csöndben, békésen, fájdalom nélkül távozott az élők sorából.

Barátok, kollégák és mindazok, akik ismerték, kegyelettel őrizzük emlékét és példaképként tekintjük hivatásszeretetét.

(Megjelent a Pesti Ügyvéd 2006/9 szeptemberi számában)

*****

Dávid Csaba

„A rossz hír hozóját megölik”

Nemrég ismétlődött, hogy a rossz hír hozóját, régi, szinte kőkorszaki indulatból megölték. Isztambulban - mint a híradásokból tudjuk - lelőtték *Hram Dink* örmény származású török újságíró, egy kétnyelvű (török-örmény) hetilap főszerkesztőjét. „Bűne”, hogy nyilvánosan és folyamatosan népirtásnak nevezte az 1915-ös örmény népirtást. 17 éves merénylője büszkén vállalta tettét.

Felháborodunk - és jól tesszük, hiszen igazunk van!

Budapesten, a budai várpalota nyugati oldalán (a Naphegy felé néző lejtőn) hosszú ideje már egy útszakasz az „Atatürk-sétány” nevet viseli. A Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat (BÖKÖ) - részben *Jengibarian Mamikon* szobrászművész felvetésére - vagy nyolc éve javasolta emléktábla állítását annak a dokumentáltan létező budai örménynek, aki Budavár 1686-os felszabadítását segítette, mert az egyesült keresztény felszabadító hadaknak kémjelentéseket küldött. A BÖKÖ pénzt is elkülönített e célra, hivatali, adminisztrációs okok miatt azonban emléktábla eddig még nincs. Ám, ha sikerül is végre - elég lenne-e ez?

Sasvári László a Füzetek 2007-es, januári számában az örmény liturgiára hivatkozva nyitja az Újvévet, lapnyitó publicisztikájában idézi a gyergyószentmiklósi gyakorlat szerinti szöveget: „...*adj nyugalmat elhunytjaink lelkének.*” Mit tehetünk az elhunytak - a legyilkoltak, meghurcoltak és elpusztítottak - lelkéért?

Ismét történt gyilkosság, ezúttal Isztambulban. És fog történni megint és megint és újra... Nekünk pedig folyamatosan ugyanarról kell elgondolkodnunk. Hiszen tudhatjuk, hogy ha egy örménytörök újságíró, aki 1915-öt emlegeti, meggyilkolnak, az a legkevésbé sem úgynevezett rendőrségi rovatba való hír: lőtt, Y meghalt.

Persze, hogy nem!

A híradásokból az átlagos magyar annyiról értesül - ha egyáltalán odafigyel hogy Hram Dink foglalkozott az 1915-ös örmény-mészárlással és genocídiumnak „merészelt” azt nevezni, De hiszen... a magyarországi közvélemény abban sem igazán tájékozódik, hogy egyáltalán történt-e valami Törökországban 1915-ben az örményekkel? Hiszen mi magunk évek óta csak azzal foglalkozunk, hogy örmény-e, aki örmény származású, de nem tudja a nyelvet (hivatkozom a Füzetek 2006. decemberi számában *Kali Kinga* okos, lelkiismeretes írására ezzel kapcsolatban), meg azzal, hogy a magyarörmények között nem honos fejfedőket hordunk! Ennyi?

Persze, hogy nem!

Nekünk, erdélyi származású magyarörményeknek, akiknek ősei sok rémület után jutottak erdélyi hazához, meglehetősen közünk van ehhez a hírhez, az általunk eddig ismeretlen Hram Dink meggyilkolásához.

Nekünk, erdélyi származású magyarörményeknek hasonlóképpen van közünk ahhoz is, hogy nemrég - az amúgy irodalmi Nobel-díjas - török *Orhan Pamuk* is bíróság elé került az örmény genocídium emlegetése miatt, „törökellenesség” vádjával. Vagyis nemzetellenes volt. Valljuk be: ezzel sem túlságosan foglalkoztunk. (Persze, nem a „napi hírek” kategóriájában értem.)

Tegyük fel végre a kérdést önmagunknak másként, mégha furcsa is: talán ideje észrevennünk, hogy nem a rossz hír hozóját kell megölni, hanem a tényeket tudomásul venni.

„Tudomásul venni” - ennek alapfeltétele, hogy tájékozódunk. És tájékoztatunk! Erre a kötelességre Hram Dink meggyilkolása is figyelmeztet, ahogy nemrég Orhan Pamuk meghurcolása is figyelmeztetett. Vajon miért tud a világ - magyarországi világunk is - a II. Világháború holokausztjáról? Azért, mert írnak róla, mert könyvek, dokumentumok és tévyszerű, történelmi feldolgozások készültek róla.

A származására és múltjára méltán büszke, immár magyar anyanyelvű magyarörménység, valamint a néhány évtizede itt élő - esetleg a Magyar Köztársaság hivatalos nyelvét még talán törve beszélő - örmények közös érdeke ebben az új eseményben, a nemrég esett gyilkosság tényében tragikusan megérthető. (Vagy megérthető lenne.) Hangsúlyozom: közös érdeke... Nem elgondolkodtató-e, hogy az egész Európai Unióban egyedül - az amúgy sokszor kétségesen reagáló - Francia Köztársaság nevezi törvényben népirtásnak az 1915-ös örménygyilkolást?

Mi magunk mit teszünk azért, hogy a világ, a mi, magyar világunk értesüljön az 1915-ös dolgokról? Elolvassuk Franz Werfeltől a Musza Dagh negyven napját. Elég ez?

A BÖKÖ által tervezett emléktábla még mindig nem létezik, ám Atatürk sétány igen. Maradjon is az a sétány neve. De magyar anyanyelvű, örmény és erdélyi származású magyarként boldogan látnék egy magyar nyelvű könyvet 1915- ről. Pontos adatokkal, átlagember - s nem csak történészek - által is érthető leírással, dokumentumokkal, esetleg képekkel, amely kiadványra a könyvesboltokban rácsapnának az emberek, a nem örmény származásúak: „nahát, ezt megveszem!” És miután elolvassák, megdöbbennek, mondván: „húha, ezt nem is tudtam!”

Nálunk legalább nem szokás megölni a rossz hír hozóját, legfeljebb nem tudni a rossz hírről. Ezért örvendetes, hogy végre szóba került efféle kiadvány létrehozása. Csak vegyük komolyan, és a KÖNYV ne csupán a magunk köreihez jusson el. Mindezt a törökség ellen? Nem! Az örménységért. A legyilkolt és a meghurcolt emberek emlékéért. S a magunk lelkiismeretéért.

*****

Biztosítási kártérítés százéves késéssel (Örmény népirtás)

A *New York Life* amerikai biztosítótársaság 92 éves késéssel megkezdte azoknak az életbiztosítási kártérítési összegeknek a folyósítását, amelyek az első világháborús örmény népirtás során megölt

biztosítottak örököseit illetik meg - jelentette be tegnap a londoni székhelyű HSBC bankcsoport, amely megbízást kapott a biztosítótársaságtól az összegek átutalására.

A New York Life azért kénytelen fizetni most, 92 évvel az örmény népirtás után az áldozatok örököseinek, mert különféle örmény szervezetek pert indítottak és nyertek ellene az Egyesült Államokban azokkal az életbiztosítási kötvényekkel kapcsolatban, amelyeket a társaság a XX. század elején adott el Törökországban. Az amerikai bíróság úgy döntött július 30-án, hogy a biztosítótársaság köteles kifizetni a kártérítést mindazoknak, akik bizonyítani tudják rokoni kapcsolataikat azokkal a népirtás során megölt örményekkel, akiknek a neve szerepel a társaság biztosított listáin.

A biztosítótársaság több mint 6500 kárigény-bejelentést kapott örményektől a világ minden tájáról, de a cég csak 2500-at ismert el jogosnak - közölte *Davit Hartutjunján* örmény igazságügy-miniszter az örmény televízióban. Hozzátette, hogy 26 országban kapnak biztosítási kártérítést örmény származású emberek. Örményországban 1353 embernek fizet kártérítést az amerikai biztosító ebben az ügyben, összesen 3,6 millió dollár értékben. A teljes összeg, amelyet az amerikai biztosító világszerte köteles kifizetni, 20 millió dollár. Ebből a népirtás áldozatainak rokonai 11,9 milliót kapnak meg, hárommillió örmény jótékonyági szervezeteknek jut, a többi mintegy ötmilliót pedig részint az örmény egyház kapja, részint annak az alapnak a költségeire fordítják, amelyet azért hoztak létre, hogy szervezze meg a kártérítési összegek szétosztását a kedvezményezettek között. 2005 októberében a francia Axa biztosító egy lényegében azonos ügyben megegyezett a felperesekkel, hogy 17 millió eurós kárpótlást utal át a nála életbiztosítással rendelkező örmény áldozatok leszármazottai számára.

Ankara nem ismeri el, hogy az Oszmán Birodalom népirtást hajtott volna végre az örmények ellen az első világháborúban, 1915 és 1917 között. A hivatalos ankarai verzió szerint mintegy 300 000 örmény és ugyanennyi török vesztette életét a török állam ellen fellázadt, orosz fegyverekkel harcoló örmény felkelők és a török hadsereg összecsapásaiban. Az örmények és számos más nemzetiségű történész szerint több mint másfél millió örmény esett halálos áldozatául az akkori török hatóságok vérengzéseinek.

(*Világfigyelő 2007-01-17*)

*****

Fiatal művészek játszottak Mozartot

Tehetséges fiatal előadók tolmácsolásában hallhattuk az örökifjú Amadeus zenéjét a filharmónia idei utolsó Mozart-hangversenyén, múlt csütörtökön. (Szerk. megj. Nagyváradon.) A szerző születése óta 250 esztendő telt el, de zenéje változatlanul friss, szellemes és magával ragadó, emberek sokaságát csalogatva világszerte a koncerttermekbe. A csütörtöki hangversenyen a 31., D-dúr „Párizsi” szimfóniát (K.297), a 21., C-dúr zongoraversenyt (K.467) hallhattuk, valamint elhangzott az Esz-dúr szinfonia concertante hegedűre, brácsára és zenekarra (K. 364).

A zenekart *Flórián Gergely* vezényelte, aki a filharmóniának néhány évad óta gyakori meghívott karmestere. Láthattuk-hallhattuk már őt Wagner-, Rahmanyinov-, Mendelssohn-, Schumann műveket is vezényelni. A fiatal dirigens most arra ügyelt gondosan, hogy a Mozart-művek apró részleteit adja át hatékonyan a zenekarnak.

Nyitány gyanánt az úgynevezett „Párizsi szimfóniát” hallhattuk. A háromtételes mű, mint neve is mutatja, a francia fővároshoz kötődik, mégpedig oly módon, hogy a 22 esztendő Mozart határozott lendülettel próbálta az 1770-es évek végének francia közönségét is meghódítani. Bár a szimfóniának sikere volt a párizsi bemutatón, az eredeti lassú tételt Mozartnak rövidebbre kellett cserélnie, hogy ne untassa hosszas modulációival az „érzékeny” publikumot. Sajnos a fifikás harmadik tétel hangsúlytalan ütemrészben kezdődő szinkópált főtémája három alkalomból legalább kettőn kifogott a hegedűkön, de összességében lendületesre sikerült ez a nyitódarab, amit a közönség érthetetlenül megint csak langyos érdeklődéssel fogadott.

A következőkben egy fiatal váradi zongorista, *Munkácsi Dóra* lépett színpadra a népszerű 21., C-dúr zongoraversennyel. *Fekete Erzsébet* tanítványaként végzett a Művészeti Líceumban, jelenleg másodéves a Kolozsvári Zeneakadémia zongora főszakán *Adriana Bera* osztályában. Pergően, tisztán ragadta meg a két szélső tételt, az utolsót pedig egészen sebes lendülettel. Határozottan kevés pedálmunkája Mozart

érthetőségének különösen előnyére vált. A középső, andalítóan kellemes részben - mely sokak számára Bo Widerbert 1967-es Elvira Madigan című filmjének zenéjeként vált ismertté - lágyan artikulálva formálta meg, és avatta nemessé a csak látszatra egyszerű témákat. Erőteljesen, virtuózan zengette meg a Dinu Lipatti-kadenciákat, melyekben aztán igazán kinyílt játéka. Dórának lelkes, szerető közönsége van Nagyváradon, hiszen fellépése megtöltötte a termet érdeklődőkkel. Telt ház tapsolta vissza legalább négy alkalommal. Ráadásként a 150 esztendeje elhunyt Schumann egyik szonátatételét játszotta, mindegy emlékeztetve mindenkit erre az évfordulóra is. Ezzel játékának bensőséges, romantikus hangját is megismerhettük.

Két fiatalember, *Andrei Gocan* (hegedű) és *Alexandros Koustas* (brácsa) kápráztatta el a hallgatókat a koncert második felében az Esz-dúr szinfonia concertante szólistáiként. Mindketten a Londoni Királyi (Royal) Zeneakadémián tanulnak, jelentős sikerekkel, díjakkal, turnékkal van kikövezve útjuk, már kiforrott, kész művészek. A zene csak úgy árad belőlük, félszemmel és apró gesztusokból is értették, érezték egymás játékát. Mozart alkotói szellemben bővelkedő, súlyosabb hangvétellű Esz-dúr műve így aztán komoly sikert aratott a váradi közönség körében. A filharmónia ezzel a sikeres koncerttel méltó módon vett búcsút az idei Mozart-évfordulótól.

T. G.

(Megjelent a Reggeli Újság 2006. december 4-i számában Nagyváradon)

*****

Katona Zoltán

Örmények nyomában Törökországban

Habár mintegy három hónapos magyarságkutató utazást terveztek, végül egy háromhetes kelet-törökországi örménykutató út lett belőle: két székelyudvarhelyi fiatal, a gasztronómiai cikkeket és köteteket közlő Bercz Edgár, valamint az informatikus Fórika Endre egy kalandokkal és szép élményekkel tele utat tudhat maga mögött. Útjukról rengeteg fotóval illusztrált könyv lát napvilágot még idén. Az út erdélyi örmény barátai hatására jött létre - teljesnek mégsem mondható, hiszen Törökországból az örmény vízum ellenére sem tudtak továbbjutni.

Rodostótól Anatólia egyik legkeletibb pontjáig, az örmény határig sikerült eljutniuk autóstoppal, busszal, illetve gyalog - néhol igen viszontagságos körülmények között, hiszen az is megtörtént, hogy a velük utazó busz felborult és Edgár vállsérülést szenvedett. Eredeti uti céljuk Örményországon és Türkmenisztánon keresztül Kazahsztán lett volna, ám a török határ keleti részén uralkodó forrongó hangulat miatt nem engedték át őket Örményországba. Egyébként az elmúlt hetekben az ország keleti határai teljesen le voltak zárva, Iğdir városában kurdok robbantottak.

Az örmények története mai napig az egyik legnagyobb vitatéma Törökországban: a néhány nappal ezelőtt irodalmi Nobel-díjat kapott Orhan Pamuk török író az egyike azoknak, akik a témát élesen feszegetik az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó (és 1952 óta NATO-tag) ország ugyanis nem hajlandó elismerni az első világháború alatt és után elkövetett örmény népirtást. *Franz Werfel* igaz történet alapján megírt, ma már klasszikusnak számító regényének (*A Musza Dagh negyven napja*) színhelyén is jártak Edgárék. Akárcsak a Mózeshegy, az egész Kelet-Törökország tele van romokkal, lerombolt vagy átépített egykori örmény templomokkal és más épületekkel. A golyónyomok mai napig látszanak a házakon, viszont az ottani emberek, a törökök nem beszélnek az örményekről. Az Ararát, az örmények szent hegye Törökországban van: Jerevánból, Örményország fővárosából látható, de az örmények nem mehetnek fel rá. Ezt úgy kell elképzelni, mintha a székelyek nem mehetnének fel a Hargitára...

Edgár és Endre törökül tanultak, mielőtt elutaztak volna Kelet-Törökországba, illetve székelyudvarhelyi és kolozsvári örmény ismerőseik iránti tiszteletből szerettek volna eljutni a muzulmán tengerben levő keresztény szigetre. Mindez szimbolikusan értendő: az örmények voltak az első nép, akiknél a Kr. u. i 4. században államvallás lett a kereszténység. Útjuk utolsó hetében értek el Törökország egykori örmények lakta vidékeire és meglepődve tapasztalták, hogy az évtizedek során bármennyire is igyekeztek a törökök mindent lerombolni és eltüntetni, ami az örményekkel kapcsolatos. Az épületek a mai napig

állnak és sűrűn fel lehet fedezni rajtuk a keresztény vallásra utaló díszítőmotívumokat. A háborús hangulat miatt nem engedték be őket Örményországba, hiába volt érvényes vízumuk. A két székelyudvarhelyi fiatal végig dokumentálta az utat, reményeik szerint egy fényképekkel gazdagon illusztrált kötetük jelenne meg még ebben az évben, amit a téma iránt érdekelődőknek szánunk.

(*Színes Hargita*)

*****

Meghívó

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,
a Fővárosi- és a Józsefvárosi Örmény Önkormányzat
tisztelettel meghívja Önt, kedves rokonát, barátját, ismerősét

Lázár Imola: Örmény Biblia

című zománckép kiállításának megnyitójára
2007. február 22-én (csütörtök) du. 17 órára
a Józsefvárosi Kiállítóterembe
(1085 Budapest, József krt. 70.)

Köszöntőt mond: **dr. Issekutz Sarolta**,
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a
Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke

A kiállítást megnyitja:

Kátai Mihály

Munkácsy-díja festőművész

Közreműködik:

Puskás Eszter énekművész

Várady Mária színművész

A kiállítás az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 10 éves évfordulója tiszteletére kerül megrendezésre.

A kiállítás 2007. március 6. napjáig tekinthető meg ingyenesen.

A kiállítás megrendezését támogatja az Országos Örmény Önkormányzat és a Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

*****

A marosvásárhelyi örmény-magyar közösség gyermekrovata

2. rész

Kedves Szülők és Nagyszülők!

Arra kérünk Benneteket, hogy hónapról hónapra, amikor kezetekbe veszitek a „Gyökereket”, hívjátok fel gyermekeitek, unokáitok figyelmét erre a rovatra, s ha nem értik, magyarázzátok el nekik fontosságát.

Kedves Gyermek!

Nektek igazán megéri elolvasni és megismerni a szép történeteket, amelyek hatalmas örmény királyokról, csodaszép királykisasszonyokról, véres háborúkról szólnak. És miért éri meg megismerni őket? Mert minden történet végén találtok egy kérdést, amelyet ha megválaszoltok és elküldötök postán vagy email-en, év végén a legjobb, legszebb válaszokat kisorsoljuk közületek. A három nyertes csodálatos ajándékokban részesül. A cím tehát a következő: Dr: Puskás Attila, Str. Busuiocului 4/C/48, RO540535 Tirgu Mures, Románia. E-mail cím: pattila001@yahoo.it Várjuk leveleiteket!

Dr. Puskás Attila,
a Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület nevében

*****

Haik és Bel

Amikor az emberek megépítették *Bábel* tornyát, és minden nyelv összekeveredett, Haik fiaival és szolgálóival Észak felé vándorolt. Lassan haladtak, magas hegyeket másztak meg, széles folyamokon gázoltak át. Hosszú idő után nagy, áthatolhatatlan erdőkben találták magukat. Örményország szép erdős vidékén voltak. Itt letelepedtek.

Az évek teltek. Egy Bel nevű óriás uralkodott AsszírIA fennsíkjá fölött. Zsarnok volt, aki elvárta, hogy az emberek istenként tiszteljék őt. Tízezer főből álló hadsereggel megtámadta Örményországot. Ezt ajánlotta Haiknak: „*Engedelmeskedj nekem, és békében élhetsz: hatalmas termőföldeket adok neked*”. Haik egyértelműen visszautasította ajánlatát.

A két hadsereg megütközött. Haiknak kevés embere volt, szemben Bel sokezer harcosával. Megkezdődött a harc. Haik megfeszítette iját, eltalálta a nagyravágyó Bel mellkasát, és megölte őt. A támadók elhagyták országunkat. Armenág fia segítségével Haik városokat és falvakat alapított gyermekei és unokái számára.

2. Mit akart Haiktól Bel, és miért utasította vissza Haik az ajánlatot?

*****

Meghívó

A Szaszuni Dávid históriája című örmény legenda 2007. február 24-én szombaton, du.16 és 19 órakor ismét megtekinthető a Kiscelli Múzeum kápolnájában (1037 Budapest, Kiscelli u.108.). Az előadás ingyenes!

Megközelíthető: Kolosy tértől 165-ös autóbusszal, vagy a Bécsi út felől a 17-es villamossal a Margit Kórház megállójától.

Az előadás rövid tartalma:

Szaszuni Dávid, Meher örmény király fia, kora gyermekkorban anyátlan-apatlan árvaságra jut. Rokonai Egyiptom földjére viszik, hogy *Iszmil* királynő nevelje fel sajátjaként. Iszmil megfogadja, hogy fiaként neveli, Arménia és Egyiptom hű testvériségében bízva. Féltékeny fia, *Melik* azonban egyeduralomra tör és Örményország ellen háborút indít. Melik győztesen tér vissza örményföldről és Dávidot arra szólítja fel, hogy válasszon a hadizsákmányból. Dávid, angyali sugallatra helyesen választ, átlátva Melik ármánykodásán. Dávid visszatér Szaszunba, ahol rokonainál pásztorkodik. Találkozása az Öregasszonnyal ébreszti rá, hogy nem élhet tétlenségben. Újjáépíti az apja által alapított kolostort és felleli apja harci ménjét, *Dzsalalit*, hogy felvértezve szembeszálljon a betolakodókkal. Meg kívánja kímélni a harcosok életét, ezért felszólítja Meliket: álljon ki ellene párviadalra. A párviadalban Dávid legyőzi a gyáva Meliket. Dávidot megkoronázzák és az udvar Csemeskik Szultánát jelölik ki neki jegyesül. Az égiek azonban Khandut királylányt szánják Dávidnak, aki le is küzdí Csemeskik fondorlatait és megüli lakodalmát Khandut királylánnyal.

A gazdagon burjánzó, groteszk elemekben is bővelkedő archaikus legendát faragott bábokkal, maszkokkal mutatják be a színészek a felnőtt nézők előtt.

Az előadás közreműködői és alkotói:

Zenészek: Fábri Géza énekmondó, Szabó László, Krisztin Róbert, Bulatovic Gábor, Majoros Gyula.

Énekesek: Lusine Hakobyan, Bende Laura, Ivanovics Tünde, Kopasz Zsófia, Molnár Eszter, Kiss Boglárka. *Játszó személyek:* Varga Nikolett mv, Fekete Dávid mv, Pestarits Ambrus mv, Balasi Jolán, Diószegi Ágnes, Rózsa Teodóra, Szalkai Dénes.

Tervező: Grosschmid Erik *Jelmez:* Fekete Dóra *Rendezte:* Rumi László

(Az előadást támogatja az Országos Örmény Önkormányzat és a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat.)

*****

Miklós, a sarmőr elaludt

A 2002-es önkormányzati választások után kiderült, hogy **Bende Miklós** „a legidősebb magyarörmény” - az Országos Önkormányzat megválasztásakor korelnökként nyitotta meg az elektorok gyűlését.

Nem korelnökként, hanem nagy tudósú, tapasztalt és jó humorú öreg sarmőrként írta meg és állította össze műsorát, amelyet a Fővárosi Örmény Klub összejövetelére szánt. Amikor nekünk, képviselőtársainak felolvasta a tervezett anyagot, még csupán a szöveg volt meg. Ő színházi szokás szerint jelezte közben, hogy hol, milyen zene, vagy tánc következik. Amikor azt az instrukciót olvasta: „tánc” - akkor a karszékben ülve, akaratlanul, kecsesen mozdult a lába. A társasági táncot tudó, átérző, azzal együttélő ember volt, mulattunk is rajta, hogy ezt a szót, „tánc”, kimondani is képtelen anélkül, hogy ne mozdulna táncra.

Elsőként ennek lett vége: a combnyaktörés, amit hegyoldalról lefelé jövet szerzett, majd az utána következő, nem túl sikeres műtét leállította a táncot is, az élénk életmódot is. A műsor bemutatására másfél éves késéssel került sor, 2004 januárjában, járókerettel. Végül Miklós nekilátott, hogy leírja számos élményét. A számítógéppel rossz viszonyban volt, szövegeit kislemezre kellett átírom, s így hazahoznom. Néhol stilizáltam, legfőképpen pedig biztosítottam a technikai kivítelt, hogy végül (még csak elektronikusan) könyv álljon össze. Az a könyv, amely végül a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat és a Püski Könyvkiadó közös kiadásában 2006 őszén megjelent.

Miklósnak múlt nyáron “sikerült” ráesnie a gyógyuló sérülésre: ismét kórház, műtét, mozgásképtelenség.

A látszólag könnyed hangvétellű könyvről néhány szót, Bende Miklós elbeszéléskötete ugyanis különös olvasmány. Írásaiból korlenyomat árad. A könyvhöz az ő kérésére írtam utószót, ebből idézek:

“Aki úgy vélné, hogy a kötetben szereplő írások felelőtlenül siklanak át a tragédiák és pusztulások évszázada felett, az erősen téved. A szerző 1921-ben látta meg a napvilágot, vagyis az I. Világháborút kivéve sikerült megélnie mindazt, ami a magyarsággal a 20. században történt. /../ Mintha csak nagyapja erdélyi örménymagyar mivolta pattanna elő a fiatal lovastüzér (pontosabban: “fogatolt tüzér”) tiszt alakjában.

A hegyvidéki, meneküléshez szokott ember találékonysága, változatos ötletvilága az övé. A kisember tenni akaró világában él: élni és megélni akar abból, amije van. És neki, akinek indulásakor se vagyona, se rokona, se ismerőse... mije van? Ötlete, szervezőkészsége, (később színpadi tudása), kapcsolatteremtő és megfigyelő képessége. Érdeklődése és tájékozottsága pedig végig kitart a foglalkozása, hivatása révén számára lényeges területeken: színház, irodalom. Élni akar, úgy, ahogyan az életet ő értelmezi: érzelemmel, tájékozottan, de céllal!”

Utolsó hónapjait szobába, végül ágyba zártan töltötte. A „legöregebb magyarörmény”, aki egész életét lovaglással és táncsal töltötte. „Banántánc” című könyvében látszólagos vidámsággal elmondta élete fontos élményeit, tapasztalatait. S miután a 20. század gyermeke, volt mit elmondania. Súlyt, keserűséget, társadalmi fejrelállásokat az 1930-as évektől a 80-as évekig. Miután pedig elmondta, be is fejezte. 2007. január 21. délutánja óta aprólékosan kidolgozott előadásokat rendez a végtelen égi színházban. S azt nem szüntetik meg a feje fölül, mint életében annyiszor, ahogy könyvében is írja.

Örök és boldog rendezéseket, jó előadásokat, Miklós!

dcS

*****

Fővárosi Örmény Klub

2007. február 15. du. 17 óra Magyarok Háza, Budapest, Semmelweis u. 1-3. Bartók terem

Program:

Kovács Bálint: Az erdélyi örmények kulturális kapcsolatai a 17-18. században.
Vetített képes előadás

A klubdélutánt a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezi.

*****

Szeretettel gratulálunk

Kabdebó János és Kabdebó Pintér Erzsébetnek,
akik 2007. január 25-én házasságot kötöttek Budapest V. kerületében.
Kívánunk szeretetben és egészségben gazdag életet az ifjú párnak.

*****

Olvasói levelek

“Tisztelt Kovács Júlia!

A második örmény est, amelyik a Kultúrpalota Kistermében volt az ősz folyamán, nagyon szépre sikerült. Kissé régi hír, de jó volt újra találkozni és hallani az elnök asszonyt, amint bemutatja *dr. Puskás Attila* könyvét.

A Füzeteket rendszeresen kapom, és nagyon köszönöm. Mindig találok bennük sok érdekességet, nagyon lekötik a figyelmemet az Örmény-földi útleírások. Nagyon érdekes élet lehet ott.

Harmath István Marosvásárhelyről"

“Békés, boldog újévet, erőt egészséget és sok-sok életkedvet, hogy áldozatos szép munkátokat fáradhatatlanul végezhesétek még sokáig. Köszönettel, szeretettel

a Balla család Székelyudvarhelyről"

“Újra és újra hálás köszönet a sok szép tartalmas folyóirat eljuttatásáért.

Éva és Kinga Székelyudvarhelyről."

“Őszinte köszönet és hála a könyvtár részére postázott kiadványokért. Tisztelettel és barátsággal

Györfi Dénes, a Bethlen Kollégium Könyvtára, Nagyenyed"

“Köszönöm szépen a Füzetek januári számát, és tisztelettel köszöntöm mint a Vitézi-rend tagját, nemzetes asszonyát. Én a Horthy Miklós alapította vitézi-rend tagja vagyok 1943 nyarától kezdve.

Tisztelettel és örömmel köszöntöm a munkásságáért kapott Szongott díj odaítélése alkalmából. További munkásságához jó egészséget kíván és kezét csókolja

Keresztes Gyula Marosvásárhelyről."

Mindenkinek köszönöm a sok szép köszönetet és köszöntőt, akár élőszóval, telefonon, villámpostán vagy hagyományos úton érkezett.

Bálintné Kovács Júlia Kolozsvárról

*****

Szomorújelentések

Megrendülten tudatjuk, hogy **Dr. Jakabffy Imre** 2006. december 31-én, életének 92. évében elhunyt. Búcsúztatása 2007. január 15-én 16 órakor a Szent Gellért urnatemetőben megtörtént. Gyászmisét ugyanaz nap 18 órakor tartották a Belvárosi templomban.

*

Fájdalommal tudatjuk, hogy **Beczásy Antal** festőművész 2007. január 1-én, életének 68. évében Budapesten elhunyt. Temetése 2007. január 27-én 12 órakor megtörtént Erdélyben, a Csíkcsobotfalvi temetőben. Budapesten 2007. január 29-én 17 órakor a Jézus Szíve templomban gyászmisén imádkoztak lelki üdvéért.

*

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy **szamosújvárnémeti Dániel Zoltán Tibor** okl. gépészmérnök, hegedűművész, a magyar tudomány, művészet és a nemzetközi ipari fejlesztés területén eltöltött hosszú és sikeres élet után, 2007. január 8-án, életének 87-ik és boldog házasságának 56-ik évében visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. Gyászolják hitvese, gyermekei, unokái és mindazok, akik ismerték és szerették.

2007. január 18-án 14 órakor kísértük utolsó útjára a Szent István Bazilikában, ahol a Szent Jobb kápolnában történt gyászmise után hamvai az altemplomban kerültek végső nyugovóra.

*

A gyászoló család mély fájdalommal tudatja, hogy **erzsébetvárosi Csiki Róza**, aki 1919. szeptember 4. napján született, 2007. január 6. napján, életének 88. évében elhunyt. 2007. január 19-én 12,45 órakor örmény katolikus gyászszertartás keretében vettek tőle végső búcsút a Kispesti temetőben.

*

Dr. Szentpéteri János és gyermekei, Judit, János, Péter, fájdalommal, de a feltámadás hitében megerősödve tudatják, hogy **Dr. Szentpéteri Jánosné Wolf Elvira** életének 89., boldog házasságának 68. évében türelemmel viselt szenvedés után befejezte földi életét. Utolsó földi útjára 2007. január 19-én 13 órakor a főti katolikus temetőben kísérték el. Lelki üdvéért 2007. január 19-én 14 órakor a főti Római Katolikus templomban engesztelő szentmisét mutattak be. Gyászolják: menyei, unokái, dédunokái, rokonai, barátai, ismerősei.

*

Fájdalommal tudatjuk, hogy **Bende Miklós** 2007. január 21-én, 86. évében hosszantartó betegség után csöndesen elhunyt. Temetéséről később történik intézkedés.

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

*****

1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tíz éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon meggyőződhetnek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által, vagy az általunk mellékelt rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma: 18085590-1-41**

A kedvezményezett **neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat**, amelynek részegyháza a magyarroni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

**Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló
technikai száma!**

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként a
Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabványméretű borítékba és zárja le!
Írja rá a borítékra saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az
adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

*****

*****

Wass Albert

Te és az Isten

1. rész

*Gondoltál-e már arra, hogy milyen csodálatos a világ? Mennyire egész és mennyire tökéletes minden,
amit nem az ember alkotott?*

Nézz meg egy virágot! A legegyszerűbbet: nézz meg egy hóvirágot!

*Honnan tudja meg bent a föld alatt, hogy odakint már elment a hó s az ágak könnyező rügyein cinkék
hintáznak a napsütésben? Nincs telefonja, rádiója sincsen, mégis értesül arról, hogy mennyire haladt a
világ a tavasszal.*

*Hideg föld öleli még a gyökeret, de már megindulnak benne az élet nedvei és moccan a csíra. Felüti kis
zöld fejét a nyirkos falevelek alól.*

*Kinő a szár, utána futnak a levelek. Zöldek. A föld nedvei összetalálkoznak a napsugárral és zöldre
festik a hajszalereket. Aztán kinyílik a szár, kifeslik a bimbó, előkacag a virág. Kacag. Szinte hallani
lehet.*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek
részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

Erdélyi Örmény Gyökerek - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332- 1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.417812002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Mackensen Kft.